



Motion tar bort stressen

Fysisk aktivitet bästa medicin mot dagens sjukdomar, menar Mats Börjesson.

TEMA: ANSTÄLLNINGAR
Få med utländsk
bakgrund

SID 4

NÄSTAN BARA KVINNOR
Svårt att locka
män till kurser

SID 11

MOT PUBLICERINGSHETSEN
Debatt: Banden till
allmänheten kapas

SID 35

En förtroendefråga att rekrytera och anställa rätt

TRE NYBAKADE STUDENTER passerade härmdagen förbi universitetets pampiga huvudbyggnad i Vasaparken. De hade svårt att hålla glädjen inom sig och när en kollega gick förbi passade de på att delge henne att snart, snart skulle de också vara en del av universitetet. Det är alltid roligt att höra ungdomar berätta om sina framtidsplaner men som rektor är det förstås särskilt roligt om det är högre studier som hägrar.

Att unga människor vill fortsätta studera efter gymnasiet är avgörande för ett land som Sverige som i första hand vill konkurrera med kunskap och kompetens. Min förhoppning är därför att vi ska bli bättre på att attrahera de ungdomar som idag är underrepresenterade inom högskolan. Vi vet att det i allt högre grad är ungdomar från hem med högutbildade föräldrar som går vidare till universitet och högskolor. Detta är en utveckling som måste brytas om den begåvningsreserv som finns i samhället ska kunna tas tillvara.

MEN SNEDREKRYTERINGEN till högskolan gäller inte bara social bakgrund. Den handlar även om kön. Av nybörjarstudenterna är nära 70 procent idag kvinnor, en obalans som behöver rättas till. Positivt är att andelen studenter med utländsk bakgrund ökar, en utveckling som jag hoppas kommer att fortsätta, inte minst genom alla nyanlända ungdomar. Att komma till rätta med snedrekryteringen är viktigt för allas vår framtid och det är därför glädjande att regeringen tydligt signalerar vikten av detta.

Men vi rekryterar inte bara studenter till universitetet. Vi rekryterar även medarbetare och Göteborgs universitet har på senare tid kritiserats för sitt sätt att hantera anställningar.



FOTO: JOHAN WINGBORG

Universitetets internrevision har granskat ett stort antal ärenden och konstaterar att felaktigheter begåtts, främst när det gäller så kallade inlasningar. Samtidigt påpekas att majoriteten av de fall som granskats går tillbaka ett antal år och att det blivit en klar förbättring sedan dess.

SOM ARBETSGIVARE HAR vi ett gemensamt ansvar för att anställningar hanteras på ett korrekt och rättssäkert sätt. Det är viktigt att regelverket är tydligt och transparent och att våra chefer får det stöd de behöver för att kunna göra rätt. Vi har redan tidigare vidtagit en rad åtgärder med avsikt att stödja och kompetensutveckla chefer och personalhandläggare. För att förbättra stödet ytterligare avser jag nu att se över och stärka universitetets HR-arbete. Det är avgörande för vårt förtroende som arbetsgivare. Vi har även förtydligat vår egen anställningsordning vad gäller regler för visstidsanställning under sex månader.

Ett annat område av central betydelse för våra möjligheter att konkurrera om studenter och forskare, är forskningen. Att kunna visa upp hela vår forskningsbredd med alla dess styrkor är i sig en framgångsfaktor. Vi har därför beslutat att följa upp universitetets förra forskningsutvärdering, RED10, med en ny granskning. Arbetet med en förstudie har inletts. I enlighet med vår verksamhetsplan ska vi i höst också se över utfallet av de interna strategiska satsningar som universitetet genomfört under senare år.

VÅR EGEN FORSKNING är förstås delvis beroende av vilken inriktning och vilket ramverk Sveriges regering väljer att ge landets sammanlagda forskningsresurser. Hur det blir med detta får vi veta när regeringen i höst presenterar sin forskningsproposition för de kommande tio åren.

Men dessförinnan ska vi ha en välbehövlig sommarvila. Låt oss hoppas att den härligt varma försommaren fortsätter och ger oss en skön och varm semesterledighet. Det behövs inför de nya utmaningar som väntar i höst.

Tack för alla goda insatser under läsåret och glad sommar!

Pam Reedman

GUJOURNALEN

EN TIDNING FÖR GÖTEBORGS
UNIVERSITETS MEDARBETARE

Sommar 2016



CHEFREDAKTÖR & ANSVARIG UTGIVARE
Allan Eriksson 031 - 786 10 81
allan.eriksson@gu.se



REDAKTÖR & STF ANSVARIG UTGIVARE
Eva Lundgren 031 - 786 10 81
eva.lundgren@gu.se



FOTOGRAF OCH REPRO
Johan Wingborg 070 - 595 38 01
johan.wingborg@gu.se



GRAFISK FORM & LAYOUT
Anders Euren 031 - 786 43 81
anders.euren@gu.se

MEDVERKANDE SKRIBENTER

Karin Frejrud och Marie Moestrup Jensen

KORREKTUR

Robert Ohlson, Välskrivet i Göteborg

ADRESS

GU Journalen,
Göteborgs universitet
Box 100, 405 30 Göteborg

E-POST

gu-journalen@gu.se

INTERNET

www.gu-journalen.gu.se

UPPLAGA

5 500 ex

ISSN

1402-9626

UTGIVNING

6 nummer/år

Nästa nummer ute i början av oktober.

MANUSSTOPP

16 september 2016.

MATERIAL

För obeställt material ansvaras ej.
För ej signerat material ansvarar redaktionen.

Citera gärna, men ange källan.

ADRESSÄNDRING

Gör skriftlig anmälan till Ingalill Allvin,
inga-lill.allvin@gu.se.

OMSLAG

Mats Börjesson, professor i idrottsfysiologi med inriktning mot idrottskardiologi och folkhälsa.
Foto: Johan Wingborg

TRYCKERI

Billes Tryckeri AB



**GÖTEBORGS
UNIVERSITET**

REKTOR HAR ORDET

2 Alla anställningar måste gå rätt till.

NYHETER

- 4 Naturvetarna bäst när det gäller utländsk rekrytering.
- 6 - Vi skjuter hela forskarsamhället i huvudet! säger Staffan I. Lindberg.
- 7 15 år av olagliga anställningar.
- 8 Kravprofilen klar för nästa rektor.
- 9 Administrationskostnaderna har ökat med 40 miljoner kronor.
- 10 Rum för aktivt lärande på PIL-enheten.
- 11 Drygt 60 kurser och program domineras av kvinnliga studenter.
- 14 GU först i landet med satsning på digitala tentor.
- 16 Ny organisation för lärarutbildningarna.
- 17 Stark kritik mot SOL.

REPORTAGE

18 Hur hittar man kunskapens glädje? Kanske med hjälp av drömydning.

PROFILEN

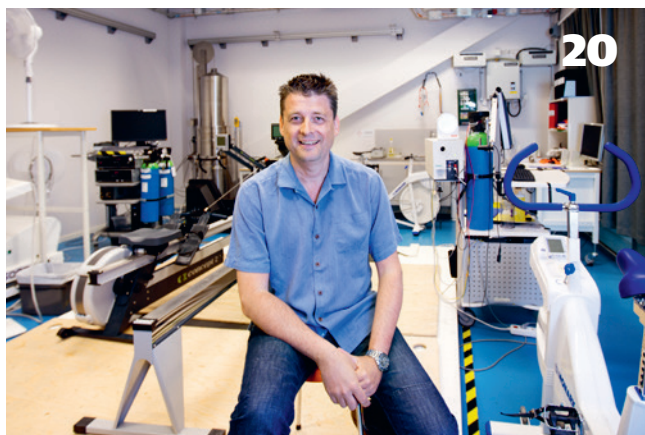
- 20 Fotboll, folkhälsa och familjen upptar Mats Börjessons tid.
- 23 Svetlana Aleksijevitj i gränslandet mellan fakta och fiktion.
- 24 Kulturarv som högsta mode.
- 26 Forskning på djupet.
- 28 Nytt bibliotek för humanister och konstnärer.
- 29 Satir inget för svenska tidningar.
- 30 Maddie Leach önskar ett öppnare Valand.
- 32 Högtidlig professorsinstallation.

DEBATT

- 34 Polarisering eller pluralisering?
- 35 Litteraturvetare förlorare i jakten på poäng.
- 36 Högt pris för humanisterna.
- 37 Gör om anslagsmodellen!

PÅ SLUTET

- 38 Nytt om folk.
- 40 Peter Forsskål lade grunden till tryckfrihetsförordningen.



20

Träna bort stressen

Mats Börjesson vill ha mer vardagsmotion i vården.



32

Professorsfest

50 professorer installerades i mitten av maj.



26

Vetenskapsdykare på konferens

De skaffar kunskap på 30 meters djup.



23

Svetlana besökte Jonsered

Hon menar att samtiden inte kan förstås utan historisk kunskap.



Satir berikar debatten

Men Orla Vigsö började som översättare av Arne Anka.

29

Redaktionen: En klen tröst för alla som inte kunnat söka

ATT OLAGLIGA ANSTÄLLNINGAR vid Humanistiska fakulteten nu kommit upp på bordet är positivt men humanisterna är knappast ensamma om att ha brutit mot lagar och regler. Bara de senaste månaderna har flera andra fall uppmärksamrats. Sulf har nyligen gått ut med en uppmaning till landets rektorer att följa gällande regelverk. Frågan är om det är tillräckligt. Uppmärksamheten kring anställningarna är dock en klen tröst för alla som inte fått en chans att söka i öppen konkurrens.

Det faktum att inte alla tjänster har

utlysts är en förklaring till den låga rörligheten vid Göteborgs universitet. Ny statistik visar att mobiliteten inom vissa vetenskapsområden har varit mycket låg.

I detta nummer skriver vi också om oceanografen Anders Omstedt. Han menar att forskarna i jakten på anslag och poäng riskerar att förlora de stora perspektiven och därmed också kunskapens glädje. Naturvetare behöver även omfamna humaniora och konst för att kunna ta sig an de stora globala frågorna. Han föreslår även drömydning för att man ska lära känna

sig själv bättre. Det påminner om CP Snows klassiska resonemang att de två kulturerna måste mötas. En insikt som är minst lika aktuell idag som för sextio år sedan.

VI HAR TIDIGARE tagit upp besparingarna på hittills cirka 55 000 kronor som drabbat GU Journalen, vilket än så länge lett till ett indraget nummer. Vi har protesterat mot beslutet som vi anser är kortsiktigt och strider mot de mål som universitetet satt upp. Redaktionskommittén, som består av ledamöter från samtliga fakulteter,

har tagit initiativ till en skrivelse som skickats till rektor.

Redaktionskommittén menar att det är orimligt att besparingar på en enhet vid Gemensamma förvaltningen ska drabba universitetets gemensamma tidning, som inrättats av rektor. En sannolik konsekvens av en glesare utgivning är minskat intresse från läsarna att bidra till en öppen och kritisk debatt. Är det fria ordet inte värt mer än några tusenlappar?

ALLAN ERIKSSON & EVA LUNDGREN

Låg internationell rörlighet vid GU

Naturvetenskap rekryterar flest lärare och forskare från andra länder medan Sahlgrenska akademien anställer störst andel från det egna lärosätet. Det visar den uppföljande kartläggningen av forskarmobiliteten vid Göteborgs universitet, som baseras på statistik från SCB.

I FÖRRA NUMRET redovisade vi hur forskarmobiliteten har förändrats mellan 2007/2008 och 2013/2014 på 10 svenska lärosäten. Resultatet visade att Göteborgs universitet, i likhet med exempelvis Lunds universitet, har en hög andel internrekrytering. När det gäller ökningen av extern rekrytering hamnade GU dessutom sist bland lärosätena. Kan det bero på stora skillnader mellan olika vetenskapsområden vid GU? Både ja och nej, visar den statistik som SCB nu har släppt.

Internrekryteringen är högst bland lektorer, 69 procent, därefter kommer professorerna, 60 procent, och meriteringsanställda (inklusive postdoktorer), 44 procent. Men det finns betydande skillnader. Naturvetenskap rekryterar i mycket högre grad från andra länder. Hela 18 procent av deras professorer har en doktorsexamen från ett utländskt lärosäte. Motsvarande siffra för humaniora är 4,8 procent och 2,9 procent för samhällsvetenskap. Sahlgrenska akademien har högst internrekrytering i de tre tjänstekategorierna.



ENLIGT ELISABET AHLBERG, dekan på Naturvetenskapliga fakulteten, har man under flera år arbetat aktivt med breda och internationella utlysningar. Det är ett arbete som nu ger resultat. Förra året kom 47 procent av all nyrekryterad personal från ett utländskt lärosäte.

– Vi har många utländska sökande till de flesta anställningar. Vår verksamhet är också uppmärksam internationellt och vi märker att det finns ett stort intresse att vara verksam på Naturvetenskapliga fakulteten.

Däremot ser det inte lika imponerande ut bland meriteringsanställda,

där endast 22 procent har en doktorsexamen från ett utländskt lärosäte. Det kan bero på att Vetenskapsrådet ställer krav på att postdoktorer har varit anställda vid ett svenskt lärosäte, tror Elisabet Ahlberg.

– Då ser det ut som om vi har postdoktorer från vårt eget lärosäte fast de i själva verket kommer från andra länder. En mer grundlig analys av data skulle därför behövas.



MEN MARGARETA HALLBERG, dekan på Humanistiska fakulteten, är inte förvånad över siffrorna.

– Jag tycker att humaniora kommer väl ut i statistiken. Vi har medvetet eftersträvat ökad extern och internationell rekrytering alltsedan RED 10. Det framgår av våra handlings- och verksamhetsplaner hur vi jobbar med detta och det har haft goda effekter.

Margareta Hallberg ställer sig dock tveksam till beteckningen ”intern rekrytering” eftersom den endast

mäter om en person tagit sin doktorsexamen vid samma lärosäte.

– En person kan visserligen ha disputerat här men därefter under lång tid ha varit anställd vid annat lärosäte i Sverige eller utomlands. Att klassificera utifrån doktorsexamen visar därför inte alltid på bristande mobilitet. Tvärtom är det positivt för fakulteten att lärare och forskare söker sig tillbaka hit efter anställningar på annat håll.

Hon konstaterar att den interna-

»Man riskerar då att få en stagnerande organisation som ser mer inåt än utåt.«

GUNNAR TOBIN



tionella rekryteringen har ökat de senaste åren, inte minst inom vissa ämnesområden.

– Grunden är att alla anställningar utlyses på både svenska och engelska, säger Margareta Hallberg.

UNGEFÄR LIKANDE siffror får Samhällsvetenskapliga fakulteten. Dekan Birger Simonson är förvånad över den låga andel lektorer och professorer som avlagt doktorsexamen vid utländskt lärosäte, knappt 3 procent.

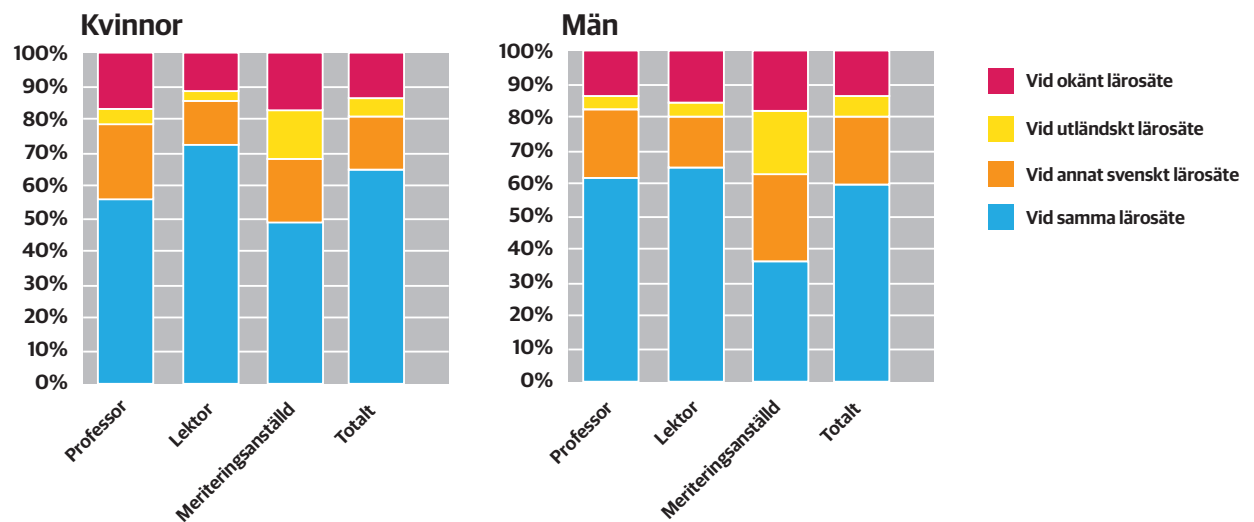
– Det är mycket lägre än vad jag hade förväntat mig. Men det verkar finnas ett ganska stort mörkertal som kan vara en del av förklaringen. Vi gläder oss dock åt att det ser betydligt bättre ut på postdoktorssidan.



FAKULTETEN SAKNAR uppgifter om hur många som är internationellt rekryterade. Birger Simonson har dock tagit fram statistik över hur många av de disputerade lärarna som under perioden 2009–2012 haft en anställning vid GU.

Resultatet visar att lite drygt 50 procent haft en annan arbetsgivare än GU.

– Merparten av de anställda lärarna är externt rekryterade. Men externrekryteringen har ökat kraftigt sedan 2012, så det skulle inte förvåna



Andel rekryterade kvinnor och män, fördelade på tre tjänstekategorier.

mig att det ser ännu bättre ut idag.

Sahlgrenska akademien har i undersökningen lägst mobilitet. Vad det kan bero på har Gunnar Tobin, professor och ordförande i rådet för internationalisering, ingen bra förklaring till.



- DET FINNS SANNOLIKT flera faktorer men det vore intressant att se hur vetenskapsområdena förhåller sig till varandra vid andra lärosäten och om det finns

skillnader över tid. Kanske är det generellt så att medicin och hälsovetenskap sticker ut. Dessutom skulle det ganska stora mörkertalet kunna ändra utfallet positivt.

Men det finns också en naturlig orsak, menar Gunnar Tobin. Sahlgrenska akademien har huvudsakligen professionsutbildningar som innebär att de flesta studenter kommer från Sverige.

– Det viktigaste ur en kvalitets-synpunkt är att ha många sökande till tjänsterna och att rekrytera personer från andra lärosäten kan vitalisera verksamheten. Vi är väl medvetna om att hög grad av intern rekrytering kan motverka utveckling och nytänkande. Man riskerar då att få en stagnerande organisation som ser mer inåt än utåt. Öppen rekrytering, där sökande i konkurrens erhåller tjänster, är själva nyckeln till att bedriva verksamhet av hög kvalitet.

MEN SAMTIDIGT ÄR det inte säkert att intern rekrytering enbart behövs vara negativt, påpekar Gunnar Tobin.

– Det tar lång tid att bygga upp en stark forskargrupp, som till sin natur inte är top-down utan bygger på de individer som bildar gruppen. Har man under lång tid byggt upp en hög kompetens, med många doktorander och postdoktorer, gäller det också att kunna behålla duktiga personer.

En annan förklaring är att det tar lång tid att få en tjänst och att meritera sig.

- REDAN INNAN MAN börjar doktordstudierna har man ofta en lång grundutbildning bakom sig. När det väl är aktuellt att söka en tjänst som lektor och professor har många redan bildat familj, vilket kan göra det svårt att flytta på sig, säger Gunnar Tobin.

För att öka mobiliteten har fakulteten bland annat startat ett postdoktorsprogram och har planer på att lansera ett gästforskarprogram.

– Fler konkreta kontaktytor med omvärlden ökar sannolikt möjligheten till ökad mobilitet.

ALLAN ERIKSSON

Forskarmobilitet per vetenskapsområde

Professor, lektor och meriteringsanställd/postdoktor	Vid samma lärosäte	Vid annat svenskt lärosäte	Vid utländskt lärosäte	Vid okänt lärosäte (svenskt eller utländskt) / uppgift om doktorexamen saknas	Totalsumma	Tidigare doktorexamen			
						Vid samma lärosäte	Vid annat svenskt lärosäte	Vid utländskt lärosäte	Vid okänt lärosäte (svenskt eller utländskt) / uppgift om doktorexamen saknas
Professor	415	145	35	95	690	60,1%	21,0%	5,1%	13,8%
Humaniora	45	20	5	30	105	42,9%	19,0%	4,8%	28,6%
Medicin och hälsovetenskap	200	60	5	25	290	69,0%	20,7%	1,7%	8,6%
Naturvetenskap	60	25	20	10	110	54,5%	22,7%	18,2%	9,1%
Samhällsvetenskap	105	40	5	30	175	60,0%	22,9%	2,9%	17,1%
Lektor	745	160	35	135	1080	69,0%	14,8%	3,2%	12,5%
Humaniora	135	35	5	75	250	54,0%	14,0%	2,0%	30,0%
Medicin och hälsovetenskap	155	30	0	5	195	79,5%	15,4%	0,0%	2,6%
Naturvetenskap	45	15	15	5	85	52,9%	17,6%	17,6%	5,9%
Samhällsvetenskap	400	70	15	45	530	75,5%	13,2%	2,8%	8,5%
Meriteringsanställd/postdoktor	135	65	55	55	305	44,3%	21,3%	18,0%	18,0%
Humaniora	5	10	0	5	20	25,0%	50,0%	0,0%	25,0%
Medicin och hälsovetenskap	75	20	15	25	135	55,6%	14,8%	11,1%	18,5%
Naturvetenskap	30	25	20	15	90	33,3%	27,8%	22,2%	16,7%
Samhällsvetenskap	25	5	20	5	55	45,5%	9,1%	36,4%	9,1%

Fakta: Anställda vid Göteborgs universitet åren 2013–2014 fördelade efter kön, tjänstekategori, område (på totalnivå) samt var de anställda tog ut sin eventuella doktorexamen.

Värdena i tabellen är avrundade till närmaste femtal. Källa: SCB. I denna tabell har vi tagit bort området teknik samt utslutit annan forskande och undervisande personal.

FORSKARMOBILITET PÅ GÖTEBORGS UNIVERSITET 2013–2014

GU Journalen har beställt kompletterande statistik från Statistiska centralbyrån, SCB, för att visa hur forskarmobiliteten såg ut. Uppgifterna avser antal anställda vid Göteborgs universitet 2013–2014, med fördelning efter kön (enbart för totalen), tjänstekategori, forskningsområde samt var de anställda tog ut sin eventuella doktorexamen.

Följande tjänstekategorier valdes: professor, lektor samt meriteringsanställd (biträdande lektor, forskarasistent och postdoktor). I likhet med förra gången har GU Journalen uteslutit annan forskande och undervisande personal eftersom andelen osäkra uppgifter i den kategorin är så stor. De forskningsområden som redovisas är: humaniora, medicin och hälsovetenskap, naturvetenskap och samhällsvetenskap.

Var den anställda tog ut sin eventuella doktorexamen redovisas enligt grupperna "vid samma lärosäte", "vid annat svenskt lärosäte", "vid utländskt lärosäte" och "vid okänt lärosäte (svenskt eller utländskt)/uppgift om doktorexamen saknas". Doktorexamen måste vara utfärdad senast året för respektive tidsperiod för att inkluderas.

Uppgifter om den anställdes utbildningsbakgrund hämtas från Utbildningsregistret, hos SCB. Uppgifter om lärosäte för svensk doktorexamen hämtas från Universitets- och högskoleregistret, forskarexamina. Med intern rekrytering menas rekrytering av personer med doktorexamen från det egna lärosätet. Med internationell rekrytering menas rekrytering av personer med utländsk doktorexamen.

Vetenskapsrådets rapport *Rekrytering av forskare och lärare med doktorexamen vid svenska lärosäten* visar att strax över hälften av universitetens och högskolornas doktorsexaminerade forskare och lärare är internt rekryterade. Vid de stora universiteten är internrekryteringen ännu högre. Mer än 60 procent av professorerna har en doktorexamen från samma lärosäte som de är anställda vid. För lektorerna är siffran över 70 procent.

En tydlig trend vid GU är att antalet nyanställda med doktorexamen från utländskt lärosäte har ökat de senaste åren. Det gäller framför allt lektorer och meriteringsanställda. Samtliga fakulteter rekryterar fler personer med doktorsgrad från annat lärosäte.

CITATET

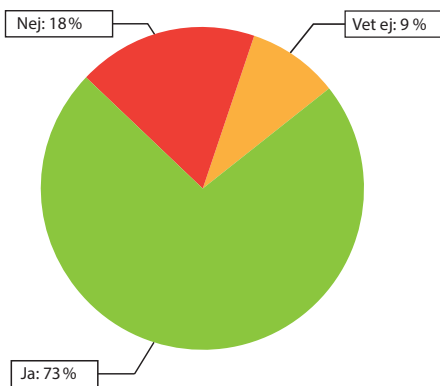
»Självförtroendet hos universitetsvärlden har kollapsat och man verkar inte tro sig om att förvalta något särskilt värdefullt och viktigt. Utbildningarna skall ängsligt anpassas och forskningen leverera de resultat som anslagsgivarna vill ha. Pressen i systemet gör att fuskets breder ut sig och ledarskapet går på kurser för att på bästa sätt smälta in i den grå massan av generaldirektörer. Nog förtjänar vetandet värdigare väktare?«



DET SKRIVER **ULF DANIELSSON**, PROFESSOR I TEORETISK FYSIK VID UPPSALA UNIVERSITET, I SENASTE NUMRET AV AXESS.

Webbpanelen

Allmänhetens förtroende för universitet/högskolor är fortsatt stort, enligt senaste SOM-undersökningen. Tycker du att universiteten förtjänar det höga förtroendet?



Antal svarande: 68. Urvalet består av 100 anställda utifrån ett slumpmässigt urval på 500 anställda.

Förtydligande om regler vid anställning

► **Göteborgs universitet** har i ett stort antal fall anställt lärare utan att lag och förordning följts. Det har internrevisionen slagit fast i en granskning som blev klar i slutet av april.

Som skäl har angetts att det har funnits en otydlighet i universitetets anställningsordning vad gäller utlysning av anställning för lärare som understiger sex månader. Universitetets styrelse ändrade den 26 april denna skrivning i anställningsordningens 6:e paragraf, så att det inte ska finnas någon tveksamhet: alla anställningar, oavsett längd, måste annonseras och sökas i konkurrens – såvida det inte finns särskilda skäl. Enligt riktlinjerna ska undantag användas restriktivt.

Huvudregeln är att alla anställningar, inklusive förlängningar, ska ledigklingöras.

Orimligt att kräva examen

För att söka en tjänst som postdoktor måste man ha disputerat redan vid ansökningstillfället.

– Det strider mot all internationell praxis och hindrar oss från att rekrytera de bästa, unga forskarna som finns utanför Sverige, säger professor Staffan I. Lindberg som tillsammans med 17 andra tunga GU-professorer står bakom en skrivelse.

Men det finns en lösning på problemet, menar GU:s personalenhet.

I GU:s anställningsförordning är "postdoktor" definierad som en läraranställning, med följande behörighetskrav: "Behörig att anställas som postdoktor är den som har avlagt doktors-examen..." Liknande formuleringar för meriteringstjänster och postdoktor finns i högskoleförordningen. Detta tolkas av Arbetsgivarverket som att man måste ha doktorsexamen vid ansökningstillfället.

– De gör en benhård tolkning, säger Staffan I. Lindberg, professor i statsvetenskap. Det borde vara så att man uppfyller villkoren i samband med tillträdet, enligt samma logik som att man kan söka till universitetet och därefter komplettera sina betyg. När jag talar med folk runt om i landet får jag bilden av att man på andra lärosäten försöker vara mer pragmatisk och accepterar ansökningar från personer som ännu inte har tagit sin doktors-examen. Om vi inte kan rekrytera de bästa skjuter vi hela forskningssamhället i huvudet.

MEN ATT HA en anställningsordning som går emot anställningsförordningen är inget alternativ, menar personalspecialist Roger Haglund.

– Vi måste hitta konstruktiva lösningar som inte är regelvidriga. Det finns till exempel inget som idag hindrar institutionerna från att använda andra tjänstebemärkningar, till exempel junior forskare eller biträdande forskare. Hur man paketerar det internationellt lägger vi oss inte i, säger Roger Haglund.

Staffan I. Lindberg är nöjd om man hittar en kreativ lösning.

– Jag ser det som en acceptabel nödlösning i ett kortare perspektiv.

tiv. Vi hoppas dock att det kommer en ändring i höstens forskningsproposition, så att vi i framtiden kan rekrytera på bästa sätt.

På nationell nivå har Staffan I. Lindberg, som ledamot i Sveriges unga akademi, engagerat sig i

utbildningen som söker. Därefter slutför de sin avhandling och disputerar innan de tillträder sin tjänst kommande augusti.

Idag är det vanliga att tjänster annonseras ut under tre veckor, men det är alldeles för kort tid, påpekar Staffan I. Lindberg.

– Det borde vara minst sex-åtta veckor. Vissa tror att det räcker att lägga ut en annons på svenska och engelska på GU:s hemsida, men det är inte många som skannar lediga jobb där. När vi på statsvetenskap söker efter folk går vi ut brett i både amerikanska och europeiska webbpor-



FOTO: JOHAN WINGBORG

– Acceptera ansökningar även om disputationen inte är klar, säger Staffan I. Lindberg.

debatten. Han är positiv till Ann Fusts förslag om att skapa en ny meriteringstjänst på mellan 4 och 6 år men påpekar vikten av att skapa en tjänst som passar alla ämnen, inte bara medicin.

– Men Fust verkar inte ha förstått att högskoleförordningen måste ändras för att vi ska kunna öka mobiliteten och den internationella rekryteringen.

STAFFAN I. LINDBERG, som själv rekryterades från University of Florida, menar att det är viktigt att ha koll på den årliga jobb-cykeln, där tjänster annonseras ut tidigt på hösten.

– Redan i februari och mars har de bästa kandidaterna på marknaden fått jobb. Under denna period är det framför allt doktorander på sitt sista år av

taler och sprider annonserna via våra egna nätverk.

HAN MENAR ATT de svenska reglerna hämmar internationell rekrytering och är en förklaring till varför mobiliteten är så låg vid svenska universitet.

– I Sverige har vi länge haft en klientlistisk modell, där man efter disputationen på nåder och med hjälp av egna institutionens professorer får stanna på vikariat och externa medel tills man till slut får en tjänst eller lasas in. Internationellt är det helt otänkbart. Där åker man ut direkt efter disputationen och då gäller det att man har lyckats söka annat jobb, säger Staffan I. Lindberg.

ALLAN ERIKSSON



FOTO: JOHAN WINGBORG

Många år av olagliga anställningar

Detta har hänt:

En ensam prefekt pekas ut som skyldig, övriga chefer frias. Så kan man sammanfatta internrevisionens rapport om ett hundratal olagliga anställningar vid Göteborgs universitet. Rapporten har lett till starka protester samt till en polisanmälan.

GU Journalen summerar historien.

HANDLAR DET OM en kultur där man satt i system att lasa in medarbetare, i många fall i förtid, efter ett antal kortare tidsbegränsade anställningar? Eller är det istället så att höga chefer handlat i god tro eftersom de saknat kunskap om anställningsreglerna? Vilka skälen än är så har ett stort antal medarbetare vid Humanistiska fakulteten fått anställningar som de aldrig behövt söka i konkurrens. Det har lett till flera anmälningar och utredningar samt skrivelser i medierna.

Enligt den gamla högskoleförordningen behövde läraranställningar kortare än sex månader inte utlysas. Från och med 1 januari 2011 ska dock alla tjänster annonseras, något som dock inte alla har uppmärksammat. Detta förtydligades i GU:s anställningsordning den 26 april.

SÄRSKILT FLOV, institutionen för filosofi, lingvistik och vetenskapsteori, har ansetts synda mot anställningsreglerna. Efter att filosoferna Jan Almäng och Christer Svennerlind vid flera tillfällen förgäves påpekat oegentligheterna anmälde de i november förra året GU till Universitetskanslersämbetet, UKÄ, för 95 olagliga anställningar.

Också professor emeritus Helge Malmgren har gjort en anmälan till GU:s universitetsdirektör angående 8 fall. I ett inlägg i GU Journalen nummer 4–2015 beskrev han hur FLOV under cirka 15 års tid tillsvidare-

anställt medarbetare på felaktiga sätt.

Men redan i januari 2015 larmade personalenheten om ”massiva brott mot anställningsreglerna”, flera månader innan den första anmälan kom in till universitetet.

Internrevisionen har skrivit två rapporter, en om de åtta fall som Helge Malmgren anmält samt en om de 95 fall som Jan Almäng och Christer Svennerlind anmält.

Bland annat konstateras att systematiska olagligheter verkligen ägt rum. ”Utlysning i enlighet med anställningsförordningen bedöms inte ha skett i något av de anmälda fallen.”

ÄNDÅ MENAR internrevisionen att flertalet av de chefer som pekas ut inte agerat oaktsamt. Exempelvis sägs Margareta Hallberg, dekan för Humanistiska fakulteten, vid förfrågan hos GU:s dåvarande HR-chef Christina Nilsson ha fått det felaktiga svaret att kortare förordnanden inte behöver utlysas.

De båda externa experter som internrevisionen anlitat gör dock en hårdare bedömning. MAQS Advokatbyrå påpekar exempelvis att ”Utifrån de uppgifter vi har fått ta del av får det anses högst troligt att de åsidosättanden av vad som gäller vid tjänstetillsättning inom GU har skett uppsåtligen eller i vart fall av oaktsamhet.”

Karl Pfeifer, chefsjurist på Arbetsgivareverket, påpekar: ”Vet man om vilka regler som gäller men inte följer dem, så är det ju

Januari 2015

Personalenheten konstaterar i en skrivelse att: ”Det finns en mängd av exempel under senare år där Göteborgs universitet har agerat tveksamt eller i strid med de krav, lagar och förordningar som gäller för en statlig arbetsgivare i samband med rekrytering.”

Maj 2015

Professor emeritus Helge Malmgren anmäler 8 fall av vad han hävdar är olagliga anställningar till GU. Senare görs även en anmälan till UKÄ.

November 2015

Jan Almäng och Christer Svennerlind anmäler 95 fall av vad de hävdar är olagliga anställningar till UKÄ.

April 2016

Internrevisionen släpper två rapporter med anledning av anmälningarna. Bland annat hävdas att prefekten vid institutionen för filosofi, lingvistik och vetenskapsteori avsiktligt struntat i anställningsreglerna. För övriga chefer anses det inte finnas grund att föra ärendet vidare till Statens ansvarsnämnd/Personalansvarsnämnden för prövning.

Maj 2016

Academic Rights Watch polisanmäler samtliga involverade befattningshavare.

Jan Almäng och Christer Svennerlind lämnar in ett yttrande till UKÄ.

svårt att komma ifrån att det är uppsåtligen, men det sägs i brottsbalkskommentaren att oaktsamhet kan bestå i att inte skaffa sig kännedom om eller inte hålla reda på de regler som gäller vid myndighetsutövning ...”

GU:s internrevision menar dock att varken dekan eller HR-chef ska klandras. Endast en person anses skäligen misstänkt för tjänstefel, nämligen Christina Thomsen Törnqvist, prefekt vid FLOV. Skälet är att hon påstås ha anlitat en advokatbyrå för att ta reda på vilka regler som gäller, och sedan ändå inte följt dem.

I en skrivelse till rektor hävdar dock professor Christian Munthe att den fråga Christina Thomsen Törnqvist ställt till advokatbyrån inte alls gällt anställningsförordningen utan tillämpningen av las i ett särskilt ärende. Han skriver: ”Rektor bör antingen avstå från att vidare ställa Christina Thomsen Törnqvist till särskilt ansvar för misstanke om tjänstefel ... eller att tillsammans med henne för sådan misstanke ställa flertalet av de ansvariga som nämns i rapporten till ansvar, i synnerhet förra HR-direktören Christina Nilsson ...”

JAN ALMÄNG OCH Christer Svennerlind invänder i en skrivelse till UKÄ mot att GU:s internrevision bara pekar ut en enda ansvarig, trots att den visar att felaktigheter begåtts i samtliga anmälda fall. Även Helge Malmgren är kritisk till att internrevisionen bara anmäler en person när det begåtts systematiska fel av ett stort antal chefer under många år. Stiftelsen Academic Rights Watch har dessutom gjort en polisanmälan som även omfattar de chefer som GU:s internutredning låtit gå fria. Dessutom ifrågasätter man om GU:s internrevision kunnat göra en helt oberoende utredning.

EVA LUNDGREN OCH ALLAN ERIKSSON

Sökes: Världens bästa rektor



– Jag hoppas att vi får tillräckligt många sökande för att kunna välja en riktigt bra rektor, säger styrelsens ordförande Cecilia Schelin Seidegård.

Nu börjar arbetet med att vaska fram en eller flera personer som är beredda att leda ett av landets största universitet.

– Vi går ut så brett som möjligt. Vi vill inte missa någon kandidat, säger Cecilia Schelin Seidegård, styrelsens ordförande som leder rekryteringskommitténs arbete.

I DAGARNA HAR kravprofilen beslutats av styrelsen och för första gången har kollegiet kunnat mejla sina synpunkter till lärarrepresentanterna i rekryteringskommittén. En av dem, professor Staffan I. Lindberg, tycker att det fungerat väl.

– Vi har fått in många konstruktiva förslag på förbättringar från de flesta fakulteter. På det hela taget har processen varit bra och vi har nu ett bättre förslag att lägga till styrelsen än vi annars haft.

Men rekryteringsarbetet är i stort en sluten process med hemliga kandidater. Trots det påpekar Cecilia Schelin Seidegård viken av en tydlig och transparent process.

Många menar att svenska lärosäten måste bli ännu mer internationella. Finns det planer på att rekrytera sökande från andra länder?

– Det har vi diskuterat. Men att annonsera internationellt hör inte till vanligheterna när det gäller den här typen av jobb. Vi kommer först och främst att gå ut nationellt, med både annonser, nomineringar och headhunting. Men för att få ännu större spridning har vi bestämt att göra webbannonser synliga i hela Norden. Vi vill inte missa en enda kandidat, det är målsättningen med att vi går ut så brett. Vår roll i rekryteringsgruppen är att få så många sökande som möjligt och att stöta och blöta vilken eller vilka som är de bästa.

Företaget som anlitas i rekryteringsprocessen behandlar alla intresseanmälningar konfidentiellt. Varför?

– Vi vet av erfarenhet att det finns många som inte vill komma ut med sitt namn i ett

tidigt skede. Kåre Bremer föreslår till och med i sin utredning att hela processen ska vara konfidentiell. Vi vill ändå försöka göra processen tydlig och transparent.

Vilka lärdomar har du själv dragit av tidigare valprocesser?

– Jag har varit med om flera valprocesser, vid till exempel KTH och Lunds universitet. Så jag har ganska mycket erfarenhet av både önskade och oönskade händelser. Det gäller att driva processen med varsam men bestämd hand och ta hänsyn till så många synpunkter som möjligt.

I en intervju 2014, inför omvalet av rektor, sade du att det fanns skäl att se över valprocessen. Bland annat har det funnits kritik mot bristen på inflytande. På vilket sätt har ni gjort det?

– Det tycker jag att vi har gjort, bland annat när det gäller kravprofilen och genom att skapa en särskild hemsida, som kontinuerligt uppdateras. Vi har också diskuterat på vilket sätt vi ska ha hörandeförsamling och undersökt frågor om konfidentialitet. Dessutom har vi läst Kåre Bremers utredning fram- och baklänges. Alla kan inte vara med i processen, men vår ambition är att ta in så många åsikter som möjligt.

Har hörandeförsamlingen en annan roll den här gången?

– Nej, den är ganska likartad. Jämställhet ska beaktas och vi har kommit fram till att hörandeförsamlingen själv ska bestämma arbetsformer och om det ska vara en eller flera kandidater. Men vi vet ju själva inte hur många kandidater vi kommer att presentera för hörandeförsamlingen. Det finns kanske bara en toppkandidat eller tre som man tycker är lika bra. Det gäller att hantera situationen på bästa möjliga sätt och inte låsa sig.

Vid KTH och Lunds universitet har det arrangerats öppna hearings med toppkandidaten. Är det något som kan bli aktuellt även här?

– Det är inget som vi har diskuterat än, men vi har ett halvår på oss att ta hänsyn till dessa och andra önskemål.

Vad har du själv för förväntningar på valprocessen?

– Att rekrytera en rektor för ett av de största universiteten i Sverige är ett oerhört ansvarsfullt och viktigt arbete eftersom våra rektorer har en så stor tyngd i samhällsutvecklingen. Det är på många sätt betydligt svårare än att rekrytera en vd till ett företag. Här finns det starka krafter och många som vill påverka. Fast det ska bli roligt, det kan väl inte finnas något mer spännande jobb än att bli rektor för Göteborgs universitet?

**TEXT: ALLAN ERIKSSON
FOTO: JOHAN WINGBORG**

Följ vad som händer på: www.gu.se/omuniversitetet/organisation/universitetsstyrelsen/rektorsvalet.

Dyrare administration

Förra året ökade kostnaderna för administrationen med 40 miljoner kronor. Men ökningen var enbart på fakulteterna och institutionerna. På gemensam nivå har kostnaderna istället minskat med 45 miljoner på tre år.

- **ANDELEN INDIREKTA** kostnader har minskat de senaste åren men förra året ökade kostnaderna igen, vilket var väntat ute på institutionerna som har fått allt fler uppdrag efter reformen *GU-förnyas*. Men att fakultetsnivån har blivit dyrare kom som en överraskning.

- Varför kostnaderna ökat vet vi inte riktigt, säger ekonomidirektör Lars Nilsson.

För tre år sedan fattade universitetsstyrelsen beslut om att de indirekta kostnaderna för den universitetsgemensamma nivån skulle minska från en andel på 7,1 procent till 6,1 procent. Men

enligt ett nytt förslag, som tagits fram av universitetsdirektör Jörgen Tholin, kommer sparkravet att mildras och parkera på 6,4 procent. Styrelsen väntas ta beslutet vid junisammanträdet.

På tre år har Gemensamma förvaltningen sparat 45 miljoner kronor.

»Varför kostnaderna har ökat vet vi inte riktigt.«

Totalt ligger GU på en tionde plats bland lärosätena i Sverige (av totalt 34) när det gäller andelen indirekta kostnader inom både utbildning och forskning. Andelen är 24,5 procent. Den positionen har varit oförändrad i flera år.

- **JÄMFÖRT MED ANDRA** lärosäten ligger vi hyggligt till. Framför allt har de administrativa kostnaderna för forskning minskat vilket beror på en kraftig expansion av forskningsmedlen. Vår totala andel ligger högre än exempelvis Karolinska Institutet, Chalmers och Umeå universitet. Men det är inte så konstigt eftersom vi är ett så brett universitet med en av landets största lärarutbildningar, vilket i sin tur kostar mer.

GU HAR NYLIGEN lämnat in en skrivelse till departementet där man önskar få ytterligare 300 utbildningsplatser till lärarutbildningarna på grund av det höga söktrycket. Men på forskningsfronten är det ännu inga större nyheter.

- Här får vi avvakta höstens forskningspolitiska proposition, säger Lars Nilsson.

Färre sidor skrivs ut

När GU gick över till den nya utskriftstjänsten 2015 minskade antalet utskrifter med cirka 10 procent. Det är inte bara en miljövinst utan motsvarar en besparing på en halv miljon kronor för institutionerna. Men i år förväntas utskrifterna minska ännu mer.



färre sidor eller undviker färgutskrifter. Efter två dygn försvinner utskrifterna från kön.

Anställda skriver ut mest, sedan studenterna och en liten del står allmänheten för som kan köpa ett utskrifts- och kopieringskort på UB.

Beslutet att införa GU-print togs 2010 av dåvarande förvaltningschef men det drog ut på tiden. Den leverantör som vann upphandlingen klarade inte att uppfylla alla krav som ställdes, så GU valde att bryta avtalet. Senare genomfördes en ny upphandling där uppdraget gick till Toshiba.

UNDER HÖSTEN 2014 lanserades tjänsten först till studenterna och därefter till institutionerna under 2015.

- Helt klart blir det väl aldrig, säger Per Sjöberg. Trots att det finns ett beslut kan man ju inte peka med hela handen. Men nu

när vi har ett väl beprövat system är det många som vill gå över. Det som återstår är några institutioner på Sahlgremska akademien men innan året är slut uppskattar jag att alla institutioner är med.

Trots att det finns uppenbara fördelar, inte minst att man kan skriva ut överallt på GU, har det funnits ett litet motstånd mot att behöva logga in varje gång.

- Det gäller att komma över tröskeln. För några har det varit lite jobbigt, men det blir snabbt en vana som man inte längre tänker på.

MÅLET ÄR ATT minska onödiga utskrifter och på så vis ytterligare minska på miljöbelastningen, säger Per Sjöberg.

- Den allmänna trenden är att utskriftsvolymer går ner. Men en annan fördel är att dagens skrivare är miljövänligare. Man kan skriva ut hemifrån eller via Eduroam, från mobil eller läsplatta, genom att bifoga ett dokument. Det blir också sammantaget en effektivisering eftersom vi kan pressa priserna, samt att våra it-tekniker vet hur systemet fungerar, vilket leder till snabbare lösningar.

ALLAN ERIKSSON



FOTO: JOHAN WINGSBORG

Hopp om ett levande studentcentrum

► **Platzer, ett av Göteborgs största fastighetsbolag, har köpt Studenternas hus för drygt 50 miljoner kronor. I gengäld förbinder sig GU att hyra den gamla delen av byggnaden i minst 20 år. Tanken är att den nyare delen av huset ska rivas för att ge plats åt studentbostäder.**

Studenternas hus, som ligger på Götabergrsgatan 17, stod klart 1932. Huset har ägts av universitetet sedan 1993. Förutsättningen för en försäljning har varit att den eventuella nye ägaren ska fortsätta med studentrelaterad verksamhet i huset samt bevara dess historiska värde.

- Det känns väldigt skönt att hitta en bra lösning. Jag har jobbat med Studenternas hus i över tio år och under hela tiden har vi ställt oss frågan vad vi ska göra med huset och hur vi ska klara underhållet, säger Lars-Göran Sandgren som på ledningens uppdrag utrett Studenternas hus de senaste åren.

- Platzer är en engagerad köpare som har uttryckt en vilja att utveckla ett sammanhållande studentcentrum, fortsätter Lars-Göran Sandgren. Deras idéer stämmer väl överens med vad vi vill. Dessutom var det den köpare som betalade mest.

Studenternas hus har diskuterats ända sedan mitten av 1990-talet. År 2010 fick GU klartecken av regeringen att sälja huset. För två år sedan presenterade Lars-Göran Sandgren, som tidigare var chef för serviceavdelningen, en utredning där han med hjälp av en arkitektbyrå tog fram tre olika visioner om huset. Han föreslog alternativet att skapa ett mer levande studentcentrum och att bygga studentlägenheter. Men sedan drog det ut på tiden. I juni förra året återupptogs arbetet med att hitta en lämplig köpare.

- Det har varit många prövningar och en lång och komplicerad process, ända ner till detaljnivå. I huset finns idag Göteborgs största studentkår Göta, Göteborgs universitets studentkårer (GUS), Studentbokhandeln, studentradion K103, studenttidningen Spionen och ett antal studentföreningar. Idag betalar kårerna ingen hyra. Hur det blir i framtiden ska utredas.

Enligt Lars-Göran Sandgren blir hyran något lägre än vad som är genomsnittligt marknadspris i området.

Idén är att tillbyggnaden från 1965, där stora salen och Studentbokhandeln huserar, ska rivas och ersättas med studentbostäder. Den ursprungliga byggnaden från 1932 ska bevaras men renoveras och upprustas. Uppskattningsvis kommer det att byggas cirka 50-75 studentlägenheter men det beror på när bygglov ges och byggstart lär dröja tre-fyra år.

Den 1 juni tog Platzer över förvaltningen av huset.

Här får studenterna rum

När alltmer undervisning sker på nätet, hur får man då studenterna att alls komma till campus? Kanske genom att skapa en miljö som är så inspirerande att de knappt vill gå därifrån. Välkommen till Rummet för aktivt lärande på Pedagogen!

ALC, ACTIVE LEARNING CLASSROOM, är än så länge ett för Sveriges lärosäten unikt klassrum. Här finns plats för 36 studenter, fördelade på sex runda bord med varsin whiteboard och storbildsskärm där en grupp exempelvis kan titta på film utan att störa de andra. Över borden, som är runda för att ingen ska sitta för sig själv i ett hörn, hänger något som ser ut som stora lampor men som istället är ljudduschar som ska hindra ljud att spridas. Alla sladdar är gömda under golvet som är täckt av en ljud-dämpande matta.

I mitten finns ett mindre bord för läraren som annars cirkulerar bland studenterna.

– När Pedagogen flyttade hit för 10 år sedan var detta en trist, fönsterlös sal som ingen ville vara i, förklarar Tomas Grysell, pedagogisk utvecklare vid PIL-enheten och projektledare för det nya rummet. Nu har det fått ett andra liv och förvandlats till vårt mest spännande pedagogiska rum.

DET VAR UNDER ett besök vid University of Minnesota som Tomas Grysell blev så inspirerad att han måste åka dit igen, nu tillsammans med kollegorna Svante Eriksson och Maria Sunnerstam.

– Det viktigaste när man ska lära sig något är att bli sedd. I en föreläsningssal blir de flesta studenter anonyma, i en ALC-sal däremot lyssnar läraren på alla, utan att avbryta. I Minnesota har de ett helt hus utrustat på det här sättet, där det också finns matsalar, mikrovågsugnar och till och med bank. Studenterna trivs så bra att de är där nästan dygnet runt.

Att berätta om ALC-rummet är en sak. Det är något helt annat att se det i verkligheten, påpekar Svante Eriksson, som ansvarar för det tekniska.

– Rummet är trots allt ganska enkelt utrustat, bland annat för att inte skapa stress kring tekniken. Här finns inga datorer, utan det får studenterna själva ta ansvar för att någon i gruppen har med sig. Men ett rums utformning påverkar vilken pedagogik man kan använda. Vanliga lektionssalar, som skapats utan att pedagoger fått vara med och påverka utformningen, understödjer traditionell undervisning med läraren som förmedlare. Det här rummet däremot sätter studenterna i centrum.

Under en vanlig lektion bekymrar sig kanske läraren över att några studenter inte är så aktiva eller inte når målet. Mot slutet kan läraren göra en runda där var och en får



Grupparbete i den nya salen. Studenterna på Lärarlyftet diskuterar konstutbildning i skolan.

säga vad de kommit fram till, vilket brukar innebära att de som tillfrågas sist inte har så mycket att tillägga, förklarar Tomas Grysell.

– Här gör man helt annorlunda. Salen är gjord för kollaborativt arbete där läraren snarare blir en i gruppen än den som undervisar. Att exempelvis hålla en föreläsning här skulle bara döda rummet.

ISTÄLLET INLEDS lektionen med att läraren har en kortare genomgång. Sedan får grupperna jobba på. När någon känner sig manad att redovisa är det bara att göra det. De andra grupperna får på sätt inspiration under arbetets gång och energin i rummet får en extra skjuts.

Ofta tror vi att studenterna måste motiveras att lära sig, som om ökad kunskap inte vore drivkraft nog, menar Tomas Grysell.

– Men här får studenterna själva ta ansvar för sin motivation. Läraren blir mer som en forskande kollega än den som sitter inne med alla svar. Men det är viktigt att hålla koll på tiden. När alla är koncentrerade flyger timmarna och plötsligt har man dragit över utan att märka det!

ATT UNDERVISA PÅ det här sättet kräver ett nytt sätt att tänka. Bland annat måste läraren våga släppa en del av kontrollen och lita på att studenterna klarar sig ändå.

– Mina kollegor i Minnesota säger att det tar cirka två år att ändra sig mentalt. De som är intresserade behöver stötta varandra i början, men när de väl kommit över tröskeln vill de inte gå tillbaka.



Tomas Grysell

»Att exempelvis hålla en föreläsning här skulle bara döda rummet«

”

Att ett ALC-rum måste rymma färre studenter tror Svante Eriksson inte på.

– Just det här rummet har plats för 36 studenter men i Minnesota fanns ALC-rum för 170 studenter. Jag tror att det vore bra om varje fakultet vid GU hade kanske två-tre rum sådana här rum. Men vi menar inte att alla föreläsningar eller andra typer av övningar helt plötsligt ska ersättas; det här är ett komplement.

Just när GU Journalen är på besök pågår en konsthistorisk kurs i rummet inom projektet Lärarlyftet. Gunnel Berlin, universitetsadjunkt på HDK, förklarar att studenterna skapat bloggar på GUL och nu jobbar vidare i grupper.

– Som lärare får jag en helt annan överblick över studenterna än under en vanlig föreläsning. Alla får komma till tals och jobbar på det sätt som passar dem. Studenterna tycker att det är så inspirerande att de vill få hit sina rektorer och kollegor också.

TEXT: EVA LUNDGREN
FOTO: ALLAN ERIKSSON

FAKTA: ALC

Rummet för aktivt lärande (Active Learning Classroom) finns på PIL-enheten på Pedagogen. Rummet lämpar sig för undervisning som bygger på samarbete, oavsett ämne. Om du vill veta mer eller kanske gå en minikurs, kontakta Tomas Grysell: tomas.grysell@gu.se.



ILLUSTRATION: KRISTINA EDGREN

Vart tar männen vägen?

På över 60 kurser och program är det total kvinnlig dominans - inte en enda manlig sökande. Endast en femtedel av kurserna kan betecknas som jämställda. Programmen är något mer jämställda, 27 procent. Hur rimmar detta egentligen med universitetets stolta jämställdhetsmål? GU Journalen har granskat hur könsmönstren ser ut på utbildningarna.

TILL HÖSTENS ANTAGNING är 65 procent kvinnor och 35 procent män. Så har det sett de senaste åren. Studerar man siffrorna får man intrycket att det inte har hänt särskilt mycket på senare år. Grovt förenklat: kvinnor väljer vård, omsorg eller lärarutbildning medan män satsar på it, fysik och datavetenskap.

Samtidigt som det genomförs stora nationella kampanjer för att få fler kvinnor att välja tekniska och naturvetenskapliga

yrken talas det bara tyst om bristen på män inom andra områden.

– Det är ett lika stort problem. Att så få män inte läser vidare och inte heller kommer i kontakt med högre utbildning är en gigantisk samhällsutmaning, säger prorektor Helena Lindholm.

Hon tycker att universitetet kan göra mycket mer än idag för att försöka förändra attityder till vissa utbildningar. I den nya handlingsplanen för breddad rekrytering,

som blir klar i sommar, uppmärksammas könsbundna yrkesval som ett problem.

– Jag tror att Sverige sticker ut globalt med så könsbundna yrkesval och utbildningar. Samtidigt är det förvånande att det har hänt så lite över tid, trots det faktum att Sverige ses som ett av världens mest jämställda länder. Vi kan inte rätta till allt men vi kan arbeta för att förändra utbildningarnas innehåll och presentation så att de blir mer attraktiva för underrepresenterade →

grupper. Varje utbildningsanordnare har ett ansvar och bör undersöka hur rekryteringen ser ut.

Men det finns också forskning som visar på att arbete med mångfald och jämställdhet ger bättre kvalitet och resultat, påpekar Helena Lindholm.

– Det är aldrig bra med för ensidiga grupper. Genom att satsa på mångfald och jämställdhet får vi mer kreativa, dynamiska och resultatnriktade miljöer.

ANNA-KARIN WYNDHAMN, som bland annat ligger bakom den uppmärksammade studien *Jämställda fakulteter?*, är likabehandlingsamordnare på Utbildningsvetenskapliga fakulteten. Hon menar att en vanlig föreställning är att andra utbildningar har gamla värderingar kopplade till kön medan det egna ämnet är könsneutralt.

– Bär man på en sådan självförhärli-gande bild lägger det hinder i vägen för att verkligen vända på varje kursnamn, varje litteraturlista och varje seminarieövning för att se vilka signaler dessa sänder i fråga om vem som är den ”normala” eller önskvärda studenten. Min erfarenhet är att det ofta är svårt för dem som befinner sig nära utbildningen att ta ett steg tillbaka och kritiskt betrakta vad de själva gör och säger.

Inte så överraskande har institutionen för vårdvetenskap och hälsa flest kvinnor på de flesta program och kurser.

– Frågan är komplex och jag har inget rakt svar. Vi har som mål att öka rekryteringen av män till sjuksköterskeprogrammet, men vi har inte kommit fram till hur det ska ske, säger lektor Lisen Dellenborg som är institutionens likabehandlingsrepresentant.

- VI PRIORITERAR NU att öka normmedvetenheten hos våra lärare och forskare och planerar att införa genus som en strimma i alla våra utbildningsprogram. På röntgensjuksköterskeprogrammet har vi redan dragit igång ett samarbete med Kunskapscentrum för jämlik vård. Att studenterna får diskutera de utmaningar män möter i en kvinnodominerad sfär kan vara en väg att öppna upp för fler män, liksom medvetenhet om att medicin, reproduktiv hälsa och omvårdnad kompletterar varandra och inte ska ordnas hierarkiskt. Det kräver en uppvärdering av sjuksköterske- och barnmorskeyrket.

Ett annat exempel är grundkursen i genusvetenskap, där 85 procent av de sökande är kvinnor. Ämnet har så länge som Jeanette Sundhall, lektor i kulturvetenskap och studierektor för genusvetenskap, kan minnas, varit dominerat av kvinnor.

– Det finns en historisk orsak. Genusvetenskap är sprunget ur kvinnorörelser, men vi diskuterar inte bara genus utan också andra maktordningar i samhället. Eftersom vi har ett högt söktryck behöver vi inte marknadsföra våra utbildningar.

– Vi lärare har inte diskuterat bristen på män som ett problem utan snarare att det är en för homogen studentgrupp: mest vita medelklasstjejer i 25-årsåldern.



Kerstin Alnebratt

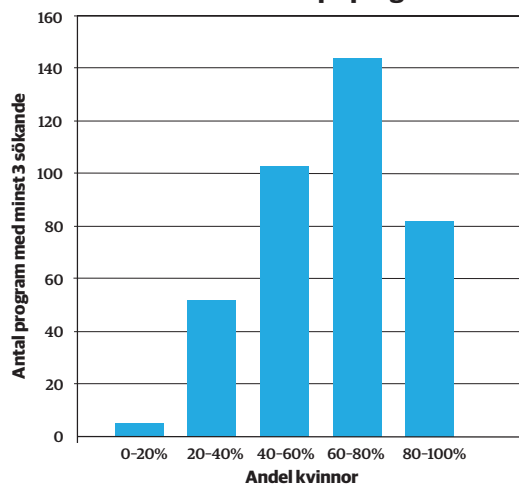


Stefan Lemurell

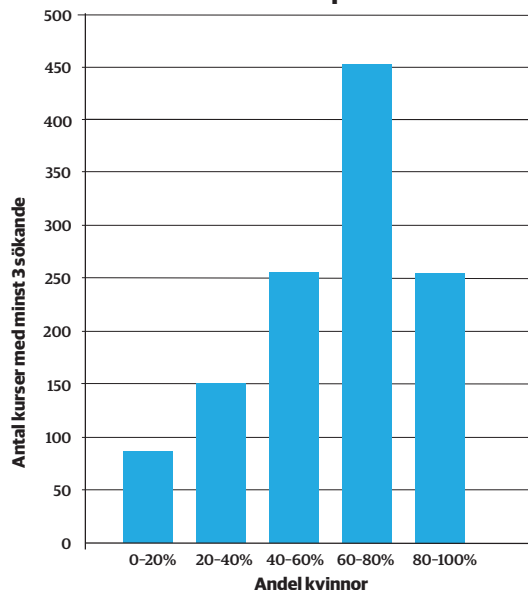
»Franska, till exempel, verkar vara mer kvinnligt kodad medan tyska är mer manlig kodad.«

CHLOÉ AVRIL

Kvinnorna dominerar på programmen



Kvinnorna dominerar på kurserna



Att förändra kursen för att locka fler män kan vara svårt tror Jeanette Sundhall.

– Föreställningar om ämnen tar tid att rucka på. Fast tänk om vi hade kallat kursen för ”metateoretiska maktstudier”, hade det spelat någon roll?

Det är också fler kvinnor som väljer språk, i synnerhet engelska, franska och spanska. Däremot är det betydligt mer jämställt bland dem som studerar japanska,

latin, grekiska och tyska. Och kinesiska är i princip helt jämställt.

– Vad det beror på är svårt att säga. Språk som ämne har länge attraherat fler kvinnor än män, men språk är könade på olika sätt: franska, till exempel, verkar vara mer kvinnligt kodad medan tyskan är mer manligt kodad. Detta har konsekvenser även för språkvalen i skolan, vilket i sin tur påverkar rekryteringen till högskolan, säger lektor Chloé Avril som är likabehandlingsrepresentant på institutionen för språk och litteraturer.

HON MENAR ATT ojämsställdheten är ett problem som måste ses i ett större perspektiv och åtgärderna för att minska gapet måste rikta sig till presumtiva studenter och till skolelever på ett tidigt stadium.

Enligt Chloé Avril har institutionen börjat arbetat mer intensivt med att bredda rekryteringen. Inför nästa termin finns planer att annonsera på sociala medier för att nå underrepresenterade grupper.

Att det är stora skillnader visas tydligt av programmet i sports coaching som lockar 70 procent män och programmet i kostekonomi med inriktning mot ledarskap med lika stor andel kvinnliga sökande. Detta trots att de ges på samma institution och har gemensamt fokus på ledarskapsfrågor.

– Det speglar nog hur samhället ser ut, med kvinnors större ansvarstagande och i många fall även större intresse, för frågor som har med kost och hälsa att göra samt det större intresset för idrottsledarskap bland män. Det är samma könsstruktur på liknande utbildningar i landet och det har inte hänt något över tid, säger Peter Korp, som är proprefekt på institutionen för kost- och idrottsvetenskap.

Han tror att det skulle vara möjligt att få fler kvinnor intresserade av sport coaching genom att göra riktade insatser.

– Det behövs ju fler kvinnligare ledare och coacher inom idrotten, men när vi bad Fotbollsforbundet att få använda en bild på Pia Sundhage i reklamsyfte blev svaret nej. Sedan dess har vi inte tagit tag i frågan men jag tror att det finns mycket mer vi kan göra. Att få in fler män på vår utbildning i hälso-promotion tror jag är en större utmaning.

ATT KVNNOR INTE vill läsa matematik stämmer inte. Till höstens program i matematik är 36 procent kvinnor. Till grundkursen i matematik är var fjärde sökande kvinna och till naturvetenskapligt basår med inriktning mot matematik är det i princip helt jämställt.

Enligt universitetslektor Stefan Lemurell, som undervisar i diskret matematik och linjär algebra, har andelen kvinnor till matematikprogrammet legat på 20–40 procent de senaste åren.

– Vi har däremot sett en ökning av antalet kvinnor bland doktorander och lärare och forskare. Cirka en femtedel av den undervisande och forskande personalen är idag kvinnor. En tredjedel av doktoranderna är kvinnor, så det går långsamt framåt, säger Stefan Lemurell.



FOTO: JOHAN WINGBORG

- Killar som väljer att bli förskollärare kan få frågan om de saknar ambitioner, förklarar Anette Hellman.

FÖR ATT FÅ EN mer jämställd akademi har regeringen nyligen satsat 25 miljoner kronor och Nationella sekretariatet för genusforskning koordinerar arbetet med jämställdhetsintegrering. Föreståndaren Kerstin Alnebratt är inte överraskad över att studievärderna fortfarande är så könsbundna.

– Studenter söker olika på grund av kön vilket är avhängigt våra föreställningar om vad män och kvinnor bör göra. Arbetsmarknaden är könsmärkt och arbetet med att förändra värderingar och normer tar tid. För oss i högskolesektorn gäller det att se vad vi kan göra. Och också göra det!

Hon menar att det kan handla om att bli mer medveten om hur vi formar och beskriver innehållet i kurser och program eftersom det har betydelse för vem som känner sig attraherad. Eftersom värderingar och normer grundläggs tidigt i livet handlar det också om att säkerställa att till exempel blivande lärare och studievägledare får med sig kunskap från sina utbildningar som gör

att de i sitt yrkesliv kan utmana de strukturer som leder till att pojkar och flickor söker enligt gamla könsmonster.

– Samtidigt kan vi också se att kvinnor är mer intresserade av att söka sig in på traditionellt manliga områden, medan män inte alls i samma utsträckning söker in på kvinnodominerade områden. Det beror bland annat på att kvinnors och mäns arbete värderas olika. Det har vi svårare att påverka, men vi kan påverka hur olika ämnen värderas på universiteten.

EN AV DESSA piloter som fått pengar för jämställdhetsintegrering är förskolläraryrket, där nio av tio sökande är kvinnor. Lektor Anette Hellman leder ett projekt som går ut på att göra en större översyn av hela utbildningen, exempelvis bildmaterialet. Bland annat ska både manliga och kvinnliga studenter intervjuas och åtgärder sättas in för att killarna ska fullfölja utbildningen.

– Vi har hittills bara gjort sporadiska insatser men nu görs det en större och systematisk kartläggning av hela organisationen.

HON HAR TIDIGARE gjort en studie om varför män väljer att bli förskollärare.

– För killarna är det ofta ett medvetet val, berättar Anette Hellman. De har ofta någon form av erfarenhet av förskolan och fått höra att de skulle passa till det. Många av dem är väldigt engagerade och positiva och kämpar för att bli sedda som förskollärare. Killarna ser sig som jämställdhetens spjutspets. Men när de kommer ut på praktik stöter de på underförstådda normer som de inte är beredda på. De förväntas spela fotboll och tillåts inte alltid att trösta ett gråtande barn eller byta blöjor på egen hand. Sedan finns det föräldrarnas oro för pedofiler.

Anette Hellman tycker det är orättvist att många jämställdhetsåtgärder görs för att få fler tjejer att välja tekniska yrken men få som är inriktade mot att män ska välja kvinnodominerade yrken.

– Kvinnorna bryter ändå uppåt i karriären medan männen bryter något som är mycket lägre värderat. Killar som väljer att bli förskollärare kan få frågan: ”Har du inga ambitioner?” Det är uttryck för en könsordning, där omsorg och vård kopplas inte bara till vad som är kvinnligt utan också till brist på framåtanda. Det är beklagligt att vi inte har kommit längre år 2016, säger Anette Hellman.

ALLAN ERIKSSON

FAKTA

Jämställdhet i högskolelagen (1992:1434) 5 § "I högskolornas verksamhet skall jämställdhet mellan kvinnor och män alltid iakttas och främjas." Enligt Vision 2020 ska "Göteborgs universitet kännetecknas av en stimulerande och dynamisk arbetsmiljö med självklar respekt för allas lika värde. För att uppnå det arbetar vi aktivt med jämställdhets- och likabehandlingsfrågor i alla delar av verksamheten."

GU Journalen har i samarbete med matematikern Stefan Lemurell analyserat höstens antagningsstatistik som finns på Universitets- och högskolerådets webbplats, <http://statistik.uhr.se/>.

I sammanställningen har program och kurser med minst tre sökande tagits med. Det är minst 80 procent kvinnor på 256 kurser, men endast 81 kurser har en lika stor dominans av män.

För att ta några exempel på program där kvinnorna nästan totalt dominerar: specialpedagogiska programmet (93 procent), förskolläraryrket (91 procent), logopedprogrammet (86 procent) och tandhygienistprogrammet (85 procent). Till barnmorskeprogrammet var det endast en manlig sökande av totalt 310. Det är i stort sett samma mönster på fristående kurser. Den nystartade kursen *Häxskolan* är enormt populär men lockar endast 5 procent män. Till grundkurserna i engelska och svenska är över 80 procent kvinnor.



I slutet av våren hölls de första digitala salstentorna i den utrustade salen på Viktoriagatan 30, med 110 platser.

Klart för digitala tentor

Den 4 maj var det premiär för GU:s första digitala tenta i skarpt läge.

– Det känns roligt att vara pionjär. Allt fungerade smidigt. Studenterna var väldigt nöjda och som lärare ser jag bara fördelar, säger Anders Pousette, lektor i psykologi.

Nu erbjuds digitala tentor för alla runt om på universitetet, men den enda utrustade skrivsalen räcker inte långt om många vill gå över.

TROTS ATT DIGITALA tentor har genomförts på olika håll en längre tid är Göteborgs universitet först i Sverige med att införa digitala tentor på bred front. Men det har ändå tagit tid att komma till skott. Vid GU genomfördes de första pilottesterna på Handelshögskolan 2014. Erfarenheterna därifrån var så goda att beslut togs samma år om att införa möjligheten att genomföra digitala tentor för hela GU. Upphandlingsarbetet tog närmare ett år.

– Det var många säkerhetsaspekter att

ta hänsyn till, vi försökte också fånga upp alla möjliga önskemål om funktionalitet från olika ämnesområden. Sedan krävdes det anpassningar av programmet för att det skulle fungera tillsammans med våra egna interna system, exempelvis Ladok. Den webbaserade molntjänsten, som är utvecklad av företaget Inespera Assessment, används redan vid universiteten i Bergen och Oslo, säger Maria Sunnerstam, pedagogisk utvecklare på PIL-enheten och projektledare för tjänsten digital salstenta (DISA).

Hon lyfter fram att det finns många fördelar, inte minst för lärarna och administratörerna.

– DET BLIR EN effektivare hantering, mer tid till rättning, mindre administration och inte minst lättlästa tentasvar. Den som bedömer kan sitta var som helst och rätta och utan problem dela tentan med andra lärare. Den stora fördelen är att man slipper hålla reda på hundratals papperskopior.

Systemet ska passa alla ämnen och har

inbyggda funktioner för formler och diagram samt fonetiska tecken.

– Men matematikerna här tycker inte att det är tillräckligt bra ännu. Men vi hoppas att det kommer fler funktioner i kommande uppdateringar som löser de problemen, säger Maria Sunnerstam.

– Säkerheten är mycket hög. Dessutom finns det anpassningar för studenter med särskilda behov, så att synskadade exempelvis kan förstora texten, fortsätter hon.



NÄR LÄRAREN Anders Pousette fick frågan om att vara först ut tvekade han inte. – Jag är i grunden positiv till teknikutveckling och tycker det är konstigt att det har dröjt så länge. Eftersom vi

huvudsakligen arbetar med essäfrågor har det ibland varit svårt att tolka handstilar. Men jag tror att studenterna har mest att vinna på detta eftersom de lätt kan arbeta om sin text. De är ju dessutom vana att skri-

»Jag bestämde mig för att aldrig mer rätta handskrivna tentor och det har hittills fungerat väl ...«

ULRIKA HOLMBERG

”

va på dator. Jag tror också att svaren blir mer strukturerade och att det därmed blir lättare att följa studenternas tankegångar.

Rättningen underlättas också av det faktum att det går att rätta fråga för fråga, vilket ger en mer likartad bedömning, menar Anders Pousette.

Han tycker inte heller att det var särskilt svårt att lära sig det nya systemet.

– Nej, det var förvånansvärt lätt. Det är inte alls som GUL. De lärare som jag har pratat med är intresserade av att testa detta. Men för oss kommer inte digitala tentor, lika lite som idag, att ersätta andra examinationsformer. För ämnet grupppsykologi, som till stor del bygger på upplevelsebaserat lärande, har vi andra examinationsformer, som projektarbeten och skriftliga fall-inlämningar. Fast de studenter som jag har talat med är positiva till digitala salstenta.



ULRIKA HOLMBERG, lektor i företagsekonomi, har hittills kört några pilottester på Handelshögskolan.

– Det är bara fördelar för studenterna, lärarna och administratörerna. För oss

lärare betyder det mer tid för rättning och att man slipper dela upp en massa papperstentor mellan varandra. Studenterna uppskattar att de kan redigera texten under tiden. Jag upplever också att svaren blir mer strukturerade.

Själv gick hon över till digitala tenta redan 2012 i lärplattformen GUL.

– Det var över 200 studenter som tenderade grundkursen i marknadsföring och i vissa fall var det väldigt svårt att tyda handstilen. Jag bestämde mig för att aldrig mer rätta handskrivna tentor och det har hittills fungerat väl, även om GUL förstås inte är lika bra som det nya systemet.

Allt är dock inte frid och fröjd. Det har rests en del frågetecken som har med offentlighetsprincipen att göra. Om en student idag kvitterar ut sin papperstenta är det en utlämnad handling, men hur gör man då med den digitala kopian som är kvar.



- VI VET ÄNNU INTE helt säkert hur vi ska hantera detta, säger Maria Sunnerstam. Här finns en gråzon. Å ena sidan kan man hävda att det är en allmän handling, men å andra sidan borde ej utlämnade ten-

tamensfrågor vara ett arbetsmaterial, på samma sätt som det är idag. Det är bara i samband med att tentan genomförts som frågorna blir offentliga.

I höst kommer både lärare och administratörer att erbjudas halvdagsutbildningar i det nya systemet. Det gäller även tentavakterna som ska övervaka så att det går rätt till på tentan.

Men en sak som inte är helt löst är tillgången på tentasalar för att genomföra de digitala tentorna. Projektet har finansierat och byggt en lokal med plats för 110 personer men det räcker inte till för större grundkurser med upp till 300 studenter.

- UNIVERSITETETS infrastruktur är inte byggd för att genomföra digitala salstentor i stor skala. Det som krävs är tillgång till lånedatorer och lokaler utrustade med eluttag vid varje plats, stabilt nätverk och toaletter i nära anslutning samt utbildade tentavakter. Kanske vill institutionerna också utrusta lokaler inom sitt eget campusområde. Men om vi vill ha digitala tentor framöver måste universitetet fortsätta satsa.

Ulrika Holmberg tycker det är synd att det är bara finns en sal.

– Det är ett dilemma att de som har stora kurser är de som har mest att vinna på systemet men där fungerar det inte praktiskt ännu. Jag hoppas att GU fortsätter satsningen. Det här är framtiden!

TEXT: ALLAN ERIKSSON

FAKTA

Det här är digital salstenta: Studenterna skriver tentorna på sin egen laptop i ett fusk- och driftsäkert program istället för att använda papper och penna.

Systemet omfattar alla delar av tentahanderingen: allt ifrån att skapa tentan, lägga upp olika typer av frågor (här kan man exempelvis skapa flervalsfrågor) till digital arkivering. Läraren som ska rätta den anonymiserade tentan kan skriva kommentarer och feedback direkt i texten. Därefter kan studenten komma åt den rättade tentan och se sitt resultat.

Tjänsten är webbaserad och studenter och lärare loggar in med sitt GU-konto. De studenter som har med sig egen dator laddar ner ett program som låser datorn, vilket gör det omöjligt att nå webben eller att komma åt USB-minne eller hårddisken. Allt sparas automatiskt under tiden och om internetanslutningen skulle strula går det även att lämna in tentan via ett USB-minne. Studenter utan egen dator har tillgång till lånedatorer.

I en jämförelse ligger Sverige långt efter Norge och Danmark där man haft digitala tentor i flera år.

Nytt hanteringsystem för tentor gav pris



Årets administrativa pris går till Jennie Toppari och Camilla Torstensson som har tagit fram ett system för digital administration och rättning av tentamina, Dart.

Det nya systemet för tentamenshantering, Dart, har i ett slag förändrat hela arbetssituationen för administratörerna. Från att tidigare ha sorterat hundratals tentor manuellt i olika högar sker det numera digitalt. Tack vare en idé som Camilla Torstensson och Jennie Toppari ligger bakom. De får årets administrativa pris.

DET ADMINISTRATIVA priset går till administratörer som gjort något alldeles exceptionellt. Men i den akademiska världen är det sällan som administratörernas slit och nytänkande får någon uppmärksamhet eller priser.

– Det är bara roligt med all positiv uppmärksamhet, säger Camilla Torstensson.

– Vi kunde inte ana vilket stort intresse det skulle finnas för vår lösning. Det har varit många glada hejarop från kollegor, både här och på andra institutioner, säger Jennie Toppari.

Camilla Torstensson och Jennie Toppari är utbildningsadministratörer på institutionen för neurovetenskap och fysiologi, en av de största på GU. År 2012 ökade antalet tentor på läkarprogrammet kraftigt. Varje termin skulle sammanlagt 84 000 blad sorteras manuellt och distribueras till många lärare.

- DET VAR OHÅLLBART att fortsätta, berättar Camilla. Vi tog upp det som ett arbetsmiljöproblem och kände oss tvingade att ta fram en lösning eftersom hanteringen av alla tentor var så tidskrävande och ineffektiv. År 2013 startade vi ett utvecklingsprojekt, med stöd av institutionens ledning.

– Vi hade ingen färdig bild av hur det skulle se ut utan det har växt fram under tiden, fortsätter Camilla. Vi har gjort det här på vår egen kammare, utan särskild avsatt projekttid, tillsammans med Toshiba. Det har en svår nöt att knäcka och många tekniska utmaningar. Men sedan ett år tillbaka fungerar det klockrent. Men det är inte bara vi som har glädje av Dart utan framför allt lärarna, som kan sitta var som helst i världen och rätta.

I det nya systemet kodas varje frågeblad med en streckkod som motsvarar lärarnas initialer. Tentan skannas in och skickas som pdf till respektive lärare som sedan fyller i ett rättningsprotokoll i Excel. Det mejlas till administratören för sammanställning och inrapportering av poäng.

– Risken för misstag blir mindre och rättsäkerheten ökar. Inte minst har vi frigjort tid som vi kan lägga på att utveckla studieadministrationen och på studenterna, säger Jennie.

TEXT: ALLAN ERIKSSON

FOTO: JOSEFINE BERGENHOLTZ

Fler kvinnor på GU blir sjuka

► **Sjukfrånvaron vid GU** har vid en nationell jämförelse varit låg men förra året ökade den något till 3,3 procent. Inom staten var den totala sjukfrånvaron 3,8 procent. Det som framför allt ökat under 2015 är långtidssjukskrivningarna, framför allt inom doktorandgruppen. Särskilt stor är ökningen bland kvinnor.

– Det är bekymmersamt och något som vi måste titta närmare på. Men vi har inte analyserat siffrorna och vet inte vad det kan bero på, säger prorektor Helena Lindholm.

De verksamheter som har en högre andel sjukskrivna är Humanistiska förvaltningen, Gemensamma förvaltningen och Universitetsbiblioteket.

I de nya arbetsmiljöföreskrifterna från Arbetsmiljöverket ställs högre krav på arbetsgivarens ansvar att systematiskt följa upp och arbeta aktivt också med psykosocial hälsa och organisatoriska frågor.

– Det pågår ett projekt om stress. Mycket handlar om att vi måste bli bättre på att förebygga stress och arbeta både med individuella och organisatoriska aspekter, säger Helena Lindholm.

16 vill bli excellent lärare

► **I den andra** ansökningsomgången har 16 lärare ansökt om att bli prövade som excellent lärare. Det står klart sedan ansökningstiden gick ut den 15 maj. 6 kommer från Sahlgrenska akademien, 3 från Konstnärliga fakulteten, 3 från Utbildningsvetenskapliga fakulteten, 2 från Humanistiska fakulteten och 1 från vardera Naturvetenskapliga och Samhällsvetenskapliga fakulteterna. Förra gången var det 20 sökande.

Rekordstort kapital åter igen!



Lars Nilsson

► **Efter årets första** fyra månader går GU med ett underskott på 67 miljoner kronor, visar den interna uppföljningen. Men för hela året har prognosen ändrats och nu pekar siffrorna på ett plus på 10 miljoner kronor, vilket är ett förbättrat resultat jämfört med budget. Orsaken är att forskningsintäkterna ökar mer än planerat.

– Det är ingen överraskning utan det ser ut att bli ytterligare ett år då vi går med överskott, säger ekonomidirektör Lars Nilsson. För mig är det obegripligt att vi inte använder de pengar vi har när det finns behov av kvalitetsförbättringar. Det är lite småsnällt att vi håller på att trixa med anställningsformer när vi har råd att vara en slyst arbetsgivare och erbjuda goda anställningsvillkor.

En positiv trend är att antalet anställda fortsätter att öka, menar Lars Nilsson.

Om prognosen står sig kommer GU vid årets slut att ha ett rekordstort kapital på 1 135 miljoner kronor.

Utbildningsveten den största vinna

Den 1 juli är det dags att sjösätta lärarutbildningarnas nya organisation. Den innebär bland annat att samtliga fakulteter får ett inflytande men att Utbildningsvetenskapliga fakulteten får det absolut största ansvaret.

– Samtidigt kommer de övergripande frågorna att samordnas genom den nya nämnden SOL, förklarar utredaren Maria Jarl.

FÖRRA SOMMAREN fick Maria Jarl, LUN:s ordförande, i uppdrag av rektor att utreda lärarutbildningarnas organisation. Ett första förslag blev klart i oktober och efter att rektor gett klartecken om att fortsätta utredningen presenterade Maria Jarl ett utvecklat förslag den sista mars.

– Januari–mars hade jag möten om förslaget på alla möjliga håll för att få in så många synpunkter som möjligt; jag har varit med på nästan alla prefektråd, på PIL-enhetens möte med utbildningsansvariga och på utbildningsnämndens möten, jag har samrått med studenterna samt kontinuerligt informerat rektors ledningsråd, förklarar Maria Jarl.

GAMLA LUN HAR på många sätt fungerat väl, menar hon.

– Bland annat har nämnden haft ett väl utvecklat system för kvalitetsuppföljning. Men eftersom LUN verkar utanför linjen har möjligheterna att faktiskt genomföra förändringar varit begränsade. Lärarutbildningarna har legat lite vid sidan av andra

utbildningar, vilket är synd, de borde utgöra själva kärnan i den högre utbildningen.

Rektor Pam Fredman håller med om att LUN haft en bra verksamhet.

– Men SOL kommer att ta tillvara hela universitetets bredd på ett sätt som är unikt i Sverige. Alla fakulteter kommer att vara med vilket innebär att man kan

»Men SOL kommer att ta tillvara hela universitetets bredd på ett sätt som är unikt i Sverige.«

PAM FREDMAN

tillvarata kompetens från exempelvis Sahlgrenska akademien, som idag inte är engagerad i lärarutbildningarna.

DEN NYA ORGANISATIONEN med Samordningsnämnden för lärarutbildningen, SOL, förtydligar också finansieringsvägarna, menar rektor.

– Tidigare har medel för lärarutbildningarna gått direkt till de utförande institutionerna, samtidigt som fakulteterna, som har ansvar för övriga utbildningar, personal och ekonomi, inte haft speciellt stor kontroll. Särskilt för Utbildningsvetenskapliga fakulteten har systemet varit besvärligt, eftersom huvuddelen av deras utbildningar just finns inom lärarutbildningarna.

Med den nya organisationen hamnar de flesta lärarprogram på Utbildningsvetenskapliga fakulteten, förutom ämneslärarprogrammet och olika kompletterande utbildningar.

– Utbildningsvetenskapliga

”

fakulteten får ett tydligt erkännande som en av landets främsta fakulteter när det gäller utbildning och forskning inom utbildningsvetenskap, säger Maria Jarl. Fakulteten måste dock samverka med andra fakulteter inom respektive program. Hur samverkan ska gå till får de inblandade parterna själva komma överens om. En annan viktig del i den nya organisationen är att programråden får en tydligt beredd funktion.

MARIA JARL PÅPEKAR att hon har förståelse för att det bland medarbetarna ute på institutionerna både finns en oro och en viss trötthet när det gäller omorganisationer.

– Jag håller med om att lärarutbildningarna varit utsatta för stora förändringar under ett antal år. Men förhoppningen är att SOL blir bättre anpassad att möta den stora utbyggnad som är på gång och att fler omorganisationer därför inte behöver göras under överskådlig tid.

Att fakulteternas ansvar ökar innebär också större möjlighet att forskningsanknyta lärarut-



FOTO: JOHAN WINGBORG

Maria Jarl har utrett en ny organisation för lärarutbildningarna.

skap ren



Pam Fredman

bildningarna, förklarar Pam Fredman.

– Och det är viktigt eftersom skolan ska vila på vetenskaplig grund. Tanken är också att öka samarbetet med skolhuvudmännen, vi kan ju inte utveckla utbildningarna helt själva. Ett exempel är Brobyggarna, som har till syfte att få fram fler lärare inom matematik och naturvetenskap, där vi samverkar långsiktigt med staden.

ATT MARIA JARL fick uppdraget att utreda sin egen organisation har ifrågasatts. Men få medarbetare kan lärarutbildningarna lika bra som hon, framhåller Pam Fredman, som också menar att det är viktigt att GU använder sin egen kompetens.

Redan den 1 juli ska den nya organisationen vara på plats.

Varför har det varit så bråttom? Hade man inte kunnat göra en remissrunda innan en så här stor förändring genomförs?

– Jag är inte så säker på att det hade blivit bättre om vi diskuterat organisationen ett halvår till, förklarar Maria Jarl. Det kan finnas en fördel med att sätta igång förändringen och istället vara öppen för att rätta till de problem som säkert dyker upp allteftersom. Nu måste vi låta vanor och rutiner utvecklas, bland annat hur samarbetet inom program och mellan fakulteter ska organiseras. Universitetskanslerämbetet kommer att utvärdera lärarutbildningarna 2018 och då kan det vara bra om den nya organisationen funnits på plats ett tag.

Fakulteterna får en stärkt roll i den nya organisationen. Hur beredda är de och finns det inte en risk att de administrativa kostnaderna ökar?

– Visst kan det finnas en risk att de inte är redo att axla sin nya roll men de har varit involverade under hela processen och borde vara väl förberedda.

EVA LUNDGREN & ALLAN ERIKSSON

Kritik mot forcerat förslag

– Att ett förslag som innebär en så radikal förändring genomdrivs i ett så forcerat tempo och dessutom helt utan remissförfarande, strider mot god förvaltningspraxis vid ett större universitet och undergräver legitimiteten för den nya modellen.

Det menar Kenneth Nyberg och Stefan Hulth, som är starkt kritiska till såväl förslagens innebörd som hur hela processen har genomförts.

"ETT SYSTEMSKIFTE" kallar utredaren Maria Jarl det utvecklade förslag på ny organisation för lärarutbildningarna som hon presenterade den 31 mars. Förslaget skiljer sig på flera punkter från det inriktningsbeslut som rektor fattade beslut om i december förra året, som också bygger på en utredning av Maria Jarl. Bland annat föreslås Utbildningsvetenskapliga fakulteten få programansvar för de flesta utbildningar, förutom främst ämneslärarutbildningen som hamnar under SOL, den nya samordningsnämnden för lärarutbildning. Nuvarande lärarutbildningsnämnden (LUN), med övergripande ansvar för bland annat utbildningarnas kvalitet, avvecklas därmed.

Trots att förslaget ännu inte är klart har delar av reformen börjat implementeras; den gamla lärarutbildningsnämndens kansli har exempelvis redan införlivats i Gemensamma förvaltningen.



Kenneth Nyberg



Stefan Hulth

DET ÄR DETTA. att omorganiseringen sker så snabbt, samt att ett så genomgripande förslag inte varit ute på remiss, som har fått Kenneth Nyberg och Stefan Hulth att skriva till universitetsstyrelsen. Frågan diskuteras på styrelsens möte i april men lämnades då utan åtgärd.

– Att lärarutbildningarna vid Göteborgs universitet är nationellt ledande med gott renommé även internationellt beror till stor del på den fakultetsövergripande samverkan som samordnas inom ramen för den nuvarande lärarutbildningsnämnden, förklarar Kenneth Nyberg. Visst har organisationen problem, bland annat eftersom den är så komplex. Men SOL blir än mer komplicerad, och dessutom blir ansvaret ottydligt, eftersom det kommer att fördelas på flera nivåer och enheter. Tvärt emot vad som hävdats i utredningen, att alla fakulteter ska få större inflytande, innebär förslaget att en fakultet, den utbildningsvetenskapliga, får en mycket mer framskjuten roll medan övriga fakulteter riskerar att marginaliseras. Istället menar Stefan Hulth och Kenneth

Nyberg att LUN:s nuvarande mandat borde ha förlängts med ett år, för att ge alla inblandade parter möjlighet att komma med synpunkter.

– Som det är nu finns varken formellt remissförfarande eller något underlag som preciserar fördelar och nackdelar med systemskiftet, påpekar Stefan Hulth. Det har heller inte funnits något forum där kritiska synpunkter kunnat föras fram så att fördelar och nackdelar kunnat vägas mot varandra för att på så vis skapa förutsättningar för en mer långsiktigt hållbar framtida organisation. Att fatta beslut utan att höra den kompetens som finns i organisationen avviker från gängse förvaltningspraxis, men också från principen att kollegiala organ ska ha ett betydande inflytande på beslut som påverkar kvalitet i utbildning och forskning.

Den nya organisationen ska börja gälla från och med den 1 juli. Men flera frågor är fortfarande olösta, förklarar Kenneth Nyberg.

– Många som arbetar med lärarutbildningen upplever att deras kunskaper varken respekterats eller beaktats i denna snabbt frampressade implementeringsfas. Situationen är kaotisk och många medarbetare på olika håll i organisationen mår dåligt.

Ytterligare ett skäl till att ifrågasätta tids-schemat för organisationsförändringen är att Universitetskanslersämbetet planerar en omfattande utvärdering av lärarutbildningarna, med en första pilot redan till hösten.

– EN MER OLÄMPLIG tidpunkt för en genomgripande organisationsförändring är därför svår att tänka sig, förklarar Stefan Hulth.

Lärarutbildningarna har varit utsatta för många omorganisationer på senare år.

– Vad de behöver mer än något annat är arbetsro, menar Kenneth Nyberg. Nuvarande LUN har i huvudsak fungerat väl och de problem som finns hade kunnat åstadkommas genom smärre justeringar av den tidigare strukturen. En omfattande omorganisation likt den som nu är på väg att drivas igenom är dock utifrån målbilden svår att motivera och kommer sannolikt inte att lösa de grundläggande problem den syftar till att lösa.

EVA LUNDGREN & ALLAN ERIKSSON

FAKTA

Kenneth Nyberg är docent i historia, före detta ordförande för Lärarutbildningsnämnden och ledamot i arbetsgruppen för kvalitetsarbete i Ny organisation för lärarutbildningen.

Stefan Hulth är professor i kemi, före detta prodekan, Utbildnings- och forskningsnämnden för lärarutbildning och före detta ledamot av styrgruppen för lärarutbildningens utbyggnad.

FAKTA

Den 17 juli 2015 gav rektor Lärarutbildningsnämndens (LUN) ordförande Maria Jarl i uppdrag att utreda lärarutbildningarnas organisation. I slutet av oktober lämnade hon ett förslag om att inrätta en Samordningsnämnd för lärarutbildning, SOL, vilket rektor i december fattade beslut om. Efter ett antal möten och samråd lade Maria Jarl den 31 mars fram ett utvecklat förslag som universitetsstyrelsen fattade beslut om den 7 juni.

Den nya organisationen innebär att samtliga fakulteter ingår i samordningsnämnden. Utbildningsvetenskapliga fakulteten får programansvar för forskol-läroprogrammet, grundläroprogrammet, yrkesläroprogrammet, kompletterande pedagogisk utbildning (KPU), specialläroprogrammet och specialpedagogiska programmet. Ämnesläroprogrammet samt kompletterande utbildningar hamnar under SOL. LUN:s gamla kansli införlivats med Gemensamma förvaltningen.

Den nya organisationen börjar gälla den 1 juli.

Till försvar för kunskapens glädje

– Dagens forskare är direkt olämpliga att lösa vår tids globala problem, säger Anders Omstedt. Han är professor i oceanografi men också drömgruppsledare. Tillsammans med kollegan Anna Godhe har han börjat ett arbete med att svetsa samman kollegiet på den nya marina institutionen. Han betonar kunskapens glädje.

NÄR JAG TRÄFFAR Anders Omstedt på Geovetarcentrum håller han som bäst på att förbereda en föreläsning vid The Baltic Earth Conference i juni. Den ska handla om kopplingen mellan naturvetenskap och humaniora/konst, alltså den gamla frågan om de två kunskapskällorna.

Dessutom har han nyligen hållit en föreläsning om hur analytiskt tänkande och intuition kan förenas med hjälp av drömarbete, ett ämne han även precis publicerat en bok om.

– Boken handlar om det drömgruppsarbete jag själv ägnat mig åt i 30 år, förklarar han. Bara att få skriva ordet ”jag” var en befrielse, det gör man ju inte som forskare.

Egentligen ska vi prata om det arbete som han, tillsammans med Anna Godhe, professor i marin ekologi, börjat engagera sig i vid institutionen för marina vetenskaper. Det handlar om att återupprätta det goda kollegiet, som är på väg att försvinna, på grund av en alltför strikt linjestyrning, hårdnande konkurrens samt minskad tid för viktiga samtal om forskning, utbildning och samverkan med samhället.

JUST PÅ INSTITUTIONEN för marina vetenskaper, som bildades den 1 juli förra året, kanske den här typen av arbete är extra viktigt. Medarbetarna kommer från tre institutioner, geografiskt spridda på fem ställen i Göteborg samt på Tjärnö och i Kristineberg. Men arbete pågår med att samla Göteborgsdelarna på Geovetarcentrum där också Centrum för hav och samhälle samt Havsmiljöinstitutets kansli ska in.

Men eftersom Anders Omstedt menar att naturvetare har mycket att lära av andra typer av tänkande än det strikt analytiska

börjar han med att kortfattat berätta hur ett drömgruppsmöte går till.

– En drömgrupp brukar bestå av 6–8 personer som träffas under cirka 2 timmar. En deltagare berättar om sin dröm så detaljrikt som möjligt och sedan får övriga medverkande ställa frågor.

Dessa ska vara öppna och klargörande och det gäller att hela tiden lyssna in den andre.

– Ofta är drömmar fyllda av känslor som kan uppfattas som negativa. Men känslor är ett starkt stöd för jaget och hjälper oss att få perspektiv på tillvaron.

Drömgruppsdeltagarna bidrar med olika tankar utifrån sina egna erfarenheter och vad drömmaren berättat men det handlar bara om förslag, inget är rätt eller fel. Drömgruppens uppgift är istället att ge insikter som hjälper oss att förstå oss själva.

HJÄRNFORSKARE HAR visat att drömmar aktiverar den del av hjärnan som ligger nära minnet.

– Precis som när man försöker komma ihåg något som hänt för länge sedan genom att hitta en tråd och nysta, kan man minnas en dröm genom att ta tag i någon enskild detalj och sedan söka vidare. Drömmar liksom minnen behöver vårdas för att vi ska veta vilka vi är. Därför gör exempelvis Nobelpristagaren Svetlana Aleksijevitj en närmast kulturgeografisk gärning när hon kärleksfullt beskriver Sovjetmänniskan som inte längre finns, men som ändå är viktig att påminnas om.

Naturvetenskaplig metod, som bygger på empiriska studier och kritiska analyser, verkar stå närmast i motsats till drömarbete, invänder jag. Men så är det inte alls, menar Anders Omstedt.

– Visserligen brukar vi höja det analytiska tänkandet till skyarna; det är alltid den som har det bästa argumentet som vinner en debatt, de som har fel nästan idiotförklaras. Men också inom naturvetenskap bygger de flesta upptäckter faktiskt på intuition och oväntade associationer. Alla behöver förstås inte ägna sig åt drömgruppsarbete men det kan vara ett sätt att lära sig ställa öppna och klargörande frågor som gör att vi blir bättre på att tänka.

NATURVETENSKAPEN uppfattas ofta som opartisk, faktabaserad och logisk. Men att inte inse att även naturvetenskap är en del av en kulturell process kan vara farligt, påpekar han.

– Vi borde vara tydligare med att forskare inte alls är särskilt neutrala utan påverkas, precis som alla andra, av moden och populära teorier. Samma data kan ofta tolkas på olika sätt; somliga forskare ser en trend, andra uppfattar ett paradigmskifte och ytterligare några kanske menar att resultaten inte har något mönster alls utan bara beror på slumpen.

Dagens globala samhälle står inför enorma utmaningar, bland annat inom klimat, miljö, vatten och hälsa. Men vår tids naturvetenskapliga forskare, på ständigt jakt efter





»Forskarna är så upptagna av att skriva smala artiklar i tidskrifter som ingen läser att de aldrig höjer blicken mot de stora sammanhangen.«



ANDERS OMSTEDT

nya anslag, alltid i konkurrens, är direkt olämpliga att lösa de här problemen, menar Anders Omstedt.

– Den största frågan för marina forskare vid Göteborgs universitet borde vara hur vi kan få ett fungerande ekosystem i Västerhavet. Ändå gör vi ingenting! Forskarna är så upptagna av att söka pengar och skriva smala artiklar i specialtidskrifter som ingen läser att de aldrig höjer blicken mot de stora sammanhangen. Vi är tvungna att skriva de här smala artiklarna för att få forskningsmedel, den som inte gör det ges snart andra arbetsuppgifter än att forska. Att vi hela tiden måste plocka poäng beror på att vi ständigt konkurrerar, internationellt, med andra lärosäten i Sverige samt inom Göteborgs universitet. Och visst kan det finnas fördelar om exempelvis stora EU-anslag tilldelas i konkurrens. Men att alltid tävla, på alla nivåer, undergräver möjligheten att bygga något större. Vi har exempelvis gjort väldiga investeringar i våra fältstationer och i vårt nya forskningsfartyg. För att få verksamheterna att gå runt måste de förstås utnyttjas och då krävs framför allt samarbete.

KONKURRENSEN LEDER också till allt mindre tid för eftertanke.

– Vi springer på möten med beredningsgrupper och andra organ och hinner aldrig med de där viktiga diskussionerna om forskning och utbildning som borde utgöra själva grunden för kollegiet. Eftersom vi har så fullt upp med att jakta runt glömmar vi att ifrågasätta vad vi håller på med. Men Göteborgs universitet behöver ju inte följa alla trender. Vi skulle kunna bestämma att exempelvis även populärvetenskap är meriterande, att kollegiet är viktigt som motvikt mot linjen och underlätta möten mellan naturvetenskap och humaniora/konst.

Och det är här Anders Omstedts och Anna Godhes arbete med det goda kollegiet kommer in. För att lyfta fram all spännande forskning har de exempelvis på en anslags-tavla satt upp samtliga publicerade artiklar som institutionen producerat under sina 10 första månader. Varannan torsdag presenteras en artikel vid ett seminarium.

– Det visade sig att vi redan har åstad-

kommit ett nittiototal publikationer, berättar Anders Omstedt. Och eftersom varje artikel kostar cirka en miljon att ta fram hänger det 100 miljoner kronor på väggen. Det här är ju institutionens guld som vi borde glädjas över och ständigt diskutera, både med varandra och med studenter och allmänhet. Att arbeta vid ett universitet är ju att vara i tänkandets tjänst men för att känna kunskapens glädje måste vi börja med oss själva och vara stolta över det vi gör här.

Men Anders Omstedt vill också gärna öka samverkan med humaniora och konst.

- HUMANISTERNA HAR mycket att lära oss när det gäller att tänka. Allt handlar inte om fakta eller ordagrann analys utan mycket händer utanför det omedelbart begripliga.

Än vet Anders Omstedt inte vart arbetet med det goda kollegiet kommer att leda. Men han har flera idéer. Bland annat skulle han vilja starta en frivillig introduktionskurs, som varken ger poäng eller betyg, men som diskuterar viktiga frågor om vetenskapen och om oss själva.

– Vi skulle exempelvis kunna läsa Henrik Ibsens *En folkefiende*, där en sanningssägande forskare får ett helt samhälle emot sig eller Svetlana Aleksijevits *Bön för Tjernobyl*, om den förfärliga kärnkraftsolyckan som fortfarande påverkar människor. Och vi skulle kunna lära studenterna att forskning inte alls handlar om att jaga pengar utan om något mycket större: faktiskt om något så viktigt som att skapa ett bättre, mer empatiskt och mänskligare samhälle.

TEXT: EVA LUNDGREN
FOTO: JOHAN WINGBORG

FAKTA

Den 6 april höll Anders Omstedt en så kallad Nordenskjöld Lecture på Geovetarcentrum med titeln *Connecting Analytical Thinking and Intuition: Challenge's for Leadership and Education in Earth System Sciences*. Han har också skrivit boken *Connecting Analytical Thinking and Intuition - and the Nights Abound with Inspiration*, med foton av Hillevi Nagel (Springer förlag).



Med ett hjärta som klappar för Gais

En söndagseftermiddag i maj spelar Gais borta mot IFK Värnamo på Finnvedsvallen. På läktaren sitter Mats Börjesson, redo att springa ut på plan.

Men han är inte där som fotbollsspelare. Istället är han sedan 21 år tillbaka fotbollsläkare.

- Idrott har alltid varit ett av mina stora intressen. Och i sommar är det OS i Rio som gäller.



MATS BÖRJESSON är ny professor i idrottsfysiologi vid Sahlgrenska akademien. Men just nu är han verksam vid KHP, Kunskapscentrum för hälsa och prestationsutveckling.

Där är han föreståndare tillsammans med Stefan Grau, professor i biomekanik, förutom de 30 procent han är hjärtläkare vid Sahlgrenska Universitetssjukhuset/Östra.

– KHP är tänkt att bli ett nav mellan samhälle och sjukhus. All den kunskap som tas fram här, alltifrån skor som förhindrar skador vid löpning till hur man förändrar levnadsvanor, ska ut i vården och samhället.

Anställningen vid Sahlgrenska akademien innebär att Mats Börjesson åter är tillbaka i Göteborg efter att under fem år ha veckopendlat till arbetet som professor vid Gymnastik och idrottshögskolan i Stockholm.

HAN ÄR BLAND annat engagerad i projektet Scapis, en av de största hälsostudierna i världen på personer i åldrarna 50–65 år. En pilotstudie gjordes redan 2012 på drygt 100 göteborgare men tanken är att studien, som kommer att pågå i cirka tre år, ska omfatta 30 000 personer i sex universitetsstäder.

– Undersökningen är väldigt grundlig och tar två halvdagar att genomföra. Man kollar hjärta, kärl, lungor samt blodsocker och kolesterol. Vi i vår grupp ställer frågor om livsstil och mäter dessutom fysisk aktivitet med en accelerometer som de medverkande får ha på höften en vecka, drygt 14 timmar per dag.

REDAN FÖRSTUDIEN har gett ett antal intressanta resultat. Bland annat att de flesta har en stark tendens att överskatta sin fysiska aktivitet.

– Enligt undersökningen sitter medelålders göteborgare i genomsnitt 9–10 timmar om dagen! Men de tror att de bara är stillasittande kanske 6 timmar. Och de som tränar anser att de gör det ungefär en timme om dagen, medan det i verkligheten snarare handlar om en halvtimme. Resultaten visar att människor är dåliga på att uppskatta hur mycket de rör sig men också att vi forskare borde hitta bättre sätt att ställa frågor. I kommande projekt ska vi fortsätta att validera mätmetoder men också undersöka om det går att säga vilka det är som överskattar sitt motionerande: är det tränade eller otränade, kvinnor eller män, och så vidare ...

Scapis-studien visar också att det är stora



skillnader i hälsa mellan olika stadsdelar i Göteborg.

– Bland män i de nordöstra delarna av staden röker 25 procent och 31 procent lider av fetma, att jämföra med 5 respektive 8 procent i sydvästra Göteborg. Och diabetes är 10 gånger vanligare bland män i nordost än bland kvinnor i sydväst.

Att fetma, högt blodtryck och höga kolesterol- och sockervärden hänger samman med olika livsstilssjukdomar samt med stress känner nog de flesta till. Men i dagarna har Mats Börjessons forskargrupp publicerat en alldeles ny, uppseendeväckande studie som visar att samma samband inte kan hittas bland personer som har god kondition. Fysisk aktivitet tycks således skydda mot negativa effekter av stress.

– Människan, som ju under större delen av sin existens varit nomad, är helt enkelt inte gjord för att sitta still. Även under bondesamhället rörde vi oss mycket i arbetet, precis som många människor fortfarande gör i exempelvis sydöstra Europa. Så våra mor- och farföräldrar hade säkert klarat vårt stressade samhälle bättre än vad vi gör.

Trots att Mats Börjesson självklart tycker det är bra att människor tränar, spelar fotboll och springer Göteborgsvarvet påpekar han att det egentligen inte är idrottande som är det allra viktigaste.

– **PÅ EXEMPELVIS EN** arbetsplats är det bättre att satsa på aktiviteter som alla kan vara med på än att sponsra avdelningens Vasaloppsteam. Jag tror också att vi som jobbar inom vården har ett större ansvar än vi kanske alltid inser: knappt något diskuteras så mycket på fikaraster och middagar som träning och olika dieter. Då är det vik-



MATS BÖRJESSON

AKTUELL: OS-läkare för svenska damlandslaget i fotboll.

JOBBAR SOM: Professor i idrottsfysiologi med inriktning mot idrottskardiologi och folkhälsa.

FAMILJ: Fru och tre barn på 24, 22 och 14 år.

BOR: I Västra Frölunda.

INTRESSEN: Idrott och musik.

SENAST LÄSTA BOK: *Small town talk* av Barney Hoskyns, om byn Woodstock, NY.

FAVORITMAT: Makrill, förstås.

BÄSTA/SÄMSTA SIDA: Energisk (kan vara både bra och dåligt).

FAVORITCITAT: "Only dead fish follow the stream."



se filmen om Mats Börjesson:
www.gu-journalen.gu.se.

tigt att vi som har vetenskaplig kunskap tar tillfället i akt och förmedlar det vi vet, så att vi motarbetar myter och trender som saknar faktabaserad grund.

Just för att motion och hälsa hänger så intimt samman var Mats Börjesson i början av 2000-talet en av initiativtagarna till FaR, fysisk aktivitet på recept.

– Projektet fick först en hel del kritik för att vi skrev folk på näsan att de ska röra på sig. Men det är ju det läkare gör: talar om för patienten hur hen ska bete sig för att hålla sig frisk. FaR har dessutom varit framgångsrikt och ökat patienternas fysiska aktivitet, så metoden borde utnyttjas ännu mer i vården, precis som Socialstyrelsen vill.

Mats Börjesson medverkade också till att skapa kunskapsbanken Fysss, fysisk aktivitet i sjukdomsprevention och sjukdomsbehandling.

– **FÖRSTA FYSSEN** är från 2003, sedan dess har den översatts och spridits över hela världen. Och nu kommer en tredje upplaga som är ännu mer vetenskapligt stringent.

Ytterligare ett område som engagerar Mats Börjesson är plötslig hjärtdöd bland unga elitidrottare. Som ordförande i Europeiska kardiologiföreningens sektion för idrottskardiologi har han arbetat för både nationella och internationella rekommendationer om hjärtscreening för elitidrottare.

– I dagarna utkommer också den första svenska boken i idrottskardiologi, författad av min kollega professor Mikael Dellborg och mig.

För idrott, särskilt fotboll, är ett av Mats Börjessons stora intressen.

– Hade jag inte blivit fotbollsläkare hade jag blivit tränare för ungdomar istället. När

»Hade jag inte blivit fotbollsläkare hade jag blivit tränare för ungdomar istället.«



jag 1995 fick frågan om jag ville bli läkare åt Gais var jag först ganska tveksam. Det var väl en ortoped, inte en hjärtläkare, de ville ha? Men det har fungerat väldigt väl och idag rekommenderar jag både allmänläkare och alla sorters specialister att också arbeta som läkare inom någon idrott.

Han är också engagerad i Idrottsmedicinska föreningen, som han sedan 2013 är ordförande i. Och i början av 2000-talet blev han läkare för damernas U21-lag. Sedan 2009 är han läkare för damlandslaget, vilket bland annat innebär OS i Rio de Janeiro i augusti.

– **OM MAN VET** att det sitter över en miljard människor och tittar när man springer ut på plan för att något hänt, då känner man verkligen att man är med om något stort. Ett OS eller VM, det var ju sådant man bara drömde om som barn!

En fotbollsläkare kan få ovanliga uppdrag, som 2010 då Mats Börjesson fick vara läkare för Elfenbenskustens herrlag i VM.

– Det händer också en del märkligheter. Vid VM för damer 2011 visade det sig exempelvis att flera nordkoreanska spelare var dopade. Deras läkare förklarade att spelarna medicinerats med särskilda kinesiska örter eftersom de blivit sjuka av ett blixtnedslag som fått dem att tappa formen. Jag tillfrågades av de svenska journalisterna om det där kunde stämma och fick förklara att den som drabbas av blixten förstås kan dö eller bli allvarligt skadad, men att jag inte kände till några studier om att konditionen påverkas.

FOTBOLLEN HAR INTE bara lett till att Mats Börjesson fått vara med om spännande matcher och fått resa till ovanliga platser, den har också gett honom vänner över hela världen.

– Familjen är förstås det viktigaste men jag tror att många kanske glömmer betydelsen av att också ha vänner. Själv ingår jag i ett kompisgäng som känt varandra ända sedan tioårsåldern och som fortfarande träffas ibland. Att vi gått skilda vägar och jobbar med väldigt olika saker tror jag är bara en fördel; jag kan inte diskutera jobb med de här vännerna utan måste prata om annat och det behöver man ibland.

Just för att Mats Börjesson har fullt upp med arbete och fotboll handlar semestern mest om att ta det lugnt tillsammans med familjen i sommarhuset på Tjörn.

– När andra människor säger att de älskar naturen menar de kanske att de tycker om att promenera i skog och mark. Men för mig är det kusten som gäller; naturen, det är hav och klippor ...

TEXT: EVA LUNDGREN
FOTO: JOHAN WINGBORG



SVETLANA ALEKSIJEVIČ

Förra årets Nobelpristagare i litteratur, Svetlana Aleksijevitj, var fristadsförfattare i Göteborg 2006–2008. Den 3–4 maj gästade hon åter Göteborg. Dels deltog hon i ett samtal med flera uppläsningar och musik på Göteborgs stadsteater, arrangerat av Göteborgs universitet, Chalmers, Göteborgs Stads kulturförvaltning, Göteborgs-Posten samt Göteborgs stadsteater. Dels medverkade hon i ett symposium på Jonsereds herrgård tillsammans med Svenska akademiens ständiga sekreterare Sara Danius samt författarna Julia Chernyavskaya och Olga Sedakova.

Se också Medietekniks film: https://play.gu.se/media/t/o_t9vhh17f.

Svetlana åter i Göteborg

Svetlana Aleksijevitj skriver kärleksfullt om Sovjetmedborgaren. Här med sin översättare Kajsa Öberg Lindsten på Jonsereds herrgård.

– I varje människa gömmer sig flera människor. Den som är allra uppriktigast är innesluten längst inuti och det är den jag vill söka rätt på och släppa ut.

Det berättade Nobelpristagaren Svetlana Aleksijevitj när hon besökte Göteborg och Jonsereds herrgård i början av maj.

”DEN RÖDA MÄNNISKAN” kallar Svetlana Aleksijevitj de Sovjetmedborgare som hon beskriver i sin serie om fem böcker kallad *Utopins röster*. Böckerna har tagit 35 år att skriva och bygger på tusentals samtal med överlevare som lyckats ta sig igenom krig, svält, utrensningar och en mängd andra katastrofer, och som trots allt elände ändå förblev lojala Sovjetmedborgare. Hon skriver om kvinnor i Röda armén, om soldater som kommer hem i förseglade zinkkistor samt om den stora katastrofen i Tjernobyl för 30 år sedan. När jag frågar om kärnkraftsolyckan fortfarande påverkar Vitryssland, som var det land som drabbades värst av radioaktivt nedfall, slår hon ut med händerna.

– JAG HADE LEVT utomlands i 11 år. När jag så småningom återvände hem hade 30 procent av mina jämnåriga i Minsk hunnit dö i cancer. Det är en katastrof som tar aldrig tar slut, som påverkar oss på alla plan: kemiskt, ekologiskt och sociokulturellt.

Men katastrofen har också lett till galghumoristiska historier. Här är en: USA, Japan och Ryssland har skickat hjälp som jobbar på taket till den havererade kärnreaktorn. Efter några minuter är den amerikanska roboten så strålskadad att den slutar fungera. Efter

ytterligare några minuter stannar den japanska. Men den ryska bara jobbar på tills han får ett radiokommando: ”Ivanov, nu får du allt ta en paus!”

– Det roliga är att det bara är i Ryssland man låter en människa göra ett arbete som är så farligt att det i andra länder överläts åt robotar.

Sovjetunionen upphörde att existera för 25 år sedan. Ändå är det viktigt att inte bara gå vidare utan att också minnas hur det var då, menar Svetlana Aleksijevitj.

– NÄR NORDKOREAS förra ledare Kim Jong Il dog för några år sedan visades en massa gråtande människor på tv. Jag var på besök hos några vänner då som tyckte att den där uppfifrån beordrade sorgen var skattretande. Men så var det hos oss också, när Stalin dog, alla förväntades gråta. Och vi som varit med om perestrojkan lever med känslan av att ha förlorat något viktigt. Samma människor som hälsade Alexandr Solzjenitsyn som en hjälte när han återvände till Ryssland för tjugo år sedan uppfattar honom idag som en folkfiende. De lyssnar på en auktoritär ledare och uppfattar demokrati och liberalism som skällsord. Drömmen om ett kommunistiskt paradiset lever kvar hos oss, men också bland många västeuropéer. Därför måste vi ständigt påminnas om hur det var.

De böcker Svetlana Aleksijevitj skriver, vidgar gränserna mellan skönlitteratur och dokumentär. Olika röster får berätta, inte om de högtflygande idéerna, utan om hur det var att vara människa under orimliga förhållanden.

»Jag hade levt utomlands i 11 år. När jag så småningom återvände hem hade 30 procent av mina jämnåriga i Minsk hunnit dö i cancer.«

SVETLANA ALEKSIJEVIČ

”

– Många frågar efter vilken teknik jag använder när jag gör mina intervjuer, men jag har inga särskilda knep. Men efter ett samtal kan det hända att personerna, när de läst vad jag skrivit, säger att de inte visste att de visste det de sagt. När sådant händer är det ett tecken på att vi haft ett sådant där riktigt djupt samtal som alla människor längtar efter.

I det vardagliga livet glider vi mest fram.

– Men i extrema situationer blir vi mer enbart oss själva. Särskilt människor som befinner sig på gränsen, exempelvis i närheten av kärlek eller död, uttrycker sig oerhört vackert.

KÄRLEK SAMT ÅLDERANDE och död är också de två ämnen Svetlana Aleksijevitj hoppas kunna skriva om i sina kommande böcker.

– Jag har mycket material men vet inte riktigt än hur jag ska använda det. Men kanske blir boken om kärlek sorgsen medan den om ålderdomen mycket väl kan bli både högtidlig och triumferande.

**TEXT: EVA LUNDGREN
FOTO: JOHAN WINGBORG**

OPEN DATA nästa utmaning

Efter open access är det kanske dags för open data?

Utmaningarna är dock många. Det var skälet till att Svensk nationell datatjänst i mitten av maj arrangerade diskussionsforumet *Tillgång till forskningsdata - finansieringens krav och lärosätenas beredskap*.

ATT FORSKNING ska vara öppet tillgänglig, alltså så kallad open access, har både svenska statliga finansierare och EU begärt under ett antal år. Men nu ökar kraven också på open data, alltså att även all data som forskningen bygger på ska vara tillgänglig.

På sätt och vis är detta inget nytt, förklarar Max Petzold, föreståndare för SND, Svensk nationell datatjänst.

– I de nordiska länderna har vi arkivlagar som säger att alla handlingar hos en myndighet ska sparas och göras tillgängliga, så även forskningsdata.

Men open data handlar inte bara om att bevara material. Datan ska också göras förståelig vilket innebär att den även måste förse med metadata om exempelvis hur siffror i dokumenten ska tydas, insamlingsmetod, sammanhang och så vidare.

– Datan och metadatan måste också vara persisterade, den får alltså inte exempelvis vara sparad i en programvara som kanske försvinner om några år.

Det finns flera skäl till att göra forskningsdata öppet tillgängliga. Ett är ekonomiskt; de fakta som en forskargrupp samlat in ska kunna användas också av andra, exempelvis för att göra en historisk tillbakablick eller för att kunna jämföra med nya data.

Ett annat är att minska forskningsfusk.

– En av föreläsarna under konferensen, Henk van den Hoogen från universitetet i Maastricht, berättade att det var en huvudorsak till satsningen på open data i Nederländerna, förklarar Max Petzold. Jag tror dock inte att man kommer åt rent fusk på det sättet men däremot kanske så kallad opportunistisk forskning, alltså att man vrider och vänder på data för att få det resultat man vill ha. Om allt material är tillgängligt blir nog den frestelsen mindre.

Men även om forskarna lyckas dokumentera på ett förståeligt sätt återstår problemet med att bestämma på vilken nivå datan ska göras tillgänglig.

– Det mesta kommer nämligen inte att finnas öppet för vem som helst att ladda ner från nätet utan kommer att kräva en ansökan, särskilt om det gäller forskning kring persondata.

SND ställer inga krav på forskarna utan har istället som uppgift att hjälpa till med open data, bland annat genom att utbilda bibliotekarier i att hantera metadata.

– Däremot kommer allt fler krav både från forskningsfinansierare och från vetenskapliga tidskrifter, berättar Max Petzold. På uppdrag av regeringen har exempelvis

Vetenskapsrådet gjort en utredning om open data och den som ska söka 2020 måste efter sommaren ha en datahanteringsplan.

EVA LUNDGREN

FAKTA

Konferensen *Tillgång till forskningsdata - finansieringens krav och lärosätenas beredskap* arrangerades av Svensk Nationell Datatjänst den 13 maj i universitetets huvudbyggnad.

UGOT CHALLENGES

Kulturarvet h

Förra året blev Centrum för kritiska kulturarvsstudier en av sex forskningsmiljöer som fick stöd av UGOT Challenges. Nu satsar också EU närmare 36 miljoner kronor på området.

– Kritiska kulturarvsstudier är ett alldeles nytt forskningsområde där Göteborgs universitet är ledande i Sverige. Men vårt mål är att bli främst i världen, berättar Kristian Kristiansen, professor i arkeologi.

– JUST NU INVADERAS vi av historia, förklarar Kristian Kristiansen, föreståndare för Centrum för kritiska kulturarvsstudier, CHS. Vintage populärare än någonsin, loppmarknader dyker upp lite varstans, till och med vinylskivan är på väg tillbaka. Hembygdsföreningar är Sveriges största folkrörelse och alltfler ägnar sig åt släktforskning.

Historia används paradoxalt nog både av krafter som motsätter sig förändring och av personer som önskar sig ett nytt samhälle.

– Under folkhemsbygget efter kriget minskade svenskarnas intresse för historia eftersom den ljusnande framtiden verkade så mycket mer intressant. Men sedan ett tjugotal år tillbaka är historia åter på modet, på gott och ont. Den används av nationalisterna och konservativa personer som tror att allt var bättre förr. Men också av ursprungsfolk som vill hävda sina rättigheter, av miljöaktivister som vill återerövra forna tiders kunskap och av feminister som vill föra fram en annan historia än den etablerade. Kulturarv har nästan tagit över religionens roll i samhället: för trots att vi aldrig haft det bättre än nu känner sig många människor oroliga och använder historien som ett sätt att hitta trygghet i tillvaron.

KULTURARV BLEV ETT särskilt styrkeområde vid GU redan 2009. Och förra året var CHS en av sex miljöer som fick pengar från UGOT Challenges. Kulturarvsakademien i Västra Götalandsregionen är en del av CHS och man samverkar även med University College i London. År 2013 arrangerade CHS världens första internationella konferens om kritiska kulturarvsstudier med 500 deltagare från jordens alla hörn. Tillsammans med ett antal europeiska universitet och kulturarvsinstitutioner har centrumet dessutom alldeles nyligen fått närmare 36 miljoner kronor i anslag från EU. Satsningen innebär bland annat att sammanlagt 15 doktorander ska anställas vid de samverkande universiteterna.

Men vad är egentligen kulturarv?

– Det enkla svaret är att det är sådant som enligt lag skyddas av Riksantikvarieämbetet, förklarar Kristian

Kristiansen. Vi skulle också kunna säga att det är de delar av vår historia som vi väljer ut för att sammanfoga på ett nytt sätt för framtida behov. Men det finns inget objektiva sätt att avgöra vad som ska kallas kulturarv utan vi bestämmer själva. Därför pågår också en ständig debatt om vad som hör dit. Vår uppgift, som universitetet, är att ställa de kritiska frågorna: Varför ökar intresset för kulturarv just nu? Vilka riktningar finns? Vem vinner eller förlorar?

Det som gör kulturarvsstudier extra spännande just nu är dels att tillgången på information blivit så enorm. Internets så kallade big data gör att väldiga samlingar kan analyseras på ett helt nytt sätt och nya mönster, som tidigare varit osynliga, blir plötsligt tydliga.

»Forskningen på dna har gett ny kunskap om vårt genetiska kulturarv.«

KRISTIAN KRISTIENSEN

DESSUTOM DIGITALISERAS allt fler arkiv och andra källor vilket innebär en enorm demokratisering, men också en ny sorts kamp om vilken historia vi ska ha i framtiden.

– Men också forskningen på dna har lett till ny kunskap om vårt genetiska kulturarv, påpekar Kristian Kristiansen. Numera vet vi exempelvis att vi skandinaver består av en blandning av tidiga jägare-samlare, mer ljushyade jordbrukare från Anatolien samt av invandrare från den ryska stäppen, som bland annat spred sina gener för laktostolerans.

Alldeles ny, sensationell forskning från Kristian Kristiansens grupp visar dessutom att en orsak till de stora folkförflyttningarna cirka 3 000–1 500 f.Kr. kan ha varit att stäppfolken förde med sig pest; kanske flyttade

ar blivit inne



människor för att undkomma sjukdomen eller för att kolonisera marker som blivit öde.

Ett nytt område för CHS är kulturarv och hälsa.

- **UNIVERSITY COLLEGE** i London har bland annat studerat vad som händer med cancer-sjuka som får omge sig med objekt som har betydelse för dem. Man har också undersökt vad kulturarv betyder för flyktingar; vad de väljer att ta med sig eller lämna kvar och hur de skapar ett nytt kulturarv i lägret.

Kritiska kulturarvsstudier är ett alldeles nytt tvärvetenskapligt ämne. Det finns alltså ingen tradition att luta sig mot.

- Men just därför är det spännande att få vara med när vad som först var en ful ankunge nu håller på att bli en vacker svan. CHS kommer att arrangera workshoppar, konferenser och debatter, bland annat tillsammans med Kulturarvsakademien. Och eftersom vi värnar demokrati och samhälls-engagemang spelar vi in föreläsningarna och lägger ut så mycket information vi hinner på vår hemsida.

TEXT: EVA LUNDGREN
FOTO: JOHAN WINGBORG

CENTRUM FÖR KRITISKA KULTURARVSSTUDIER

Kritiska kulturarvsstudier (Critical Heritage Studies, CHS) är ett nytt tvärvetenskapligt forskningsfält där Göteborgs universitet är ledande i Sverige. Kulturarvsakademien, en plattform för samarbete med alla större museer och andra kulturarvsinstitutioner i regionen, är en del av CHS och man samverkar också med University College i London. Förutom medel från satsningen UGOT Challenges har CHS, i samarbete med ytterligare 7 universitet och 21 europeiska kulturarvsinstitutioner, fått 3,9 miljoner euro i stöd från Europeiska kommissionen.

Mer information:
<http://criticalheritagestudies.gu.se/>

- Kulturarvet är ett allt hetare område, bland annat på grund av big data men också genom dna-forskningen, säger Kristian Kristiansen.

Rättelse om fakultetsstyrelse

► **I förra numret** intervjuades professor Ulla Eriksson-Zetterquist om en ny bok som tar upp olika styrformer. I faktarutan i anslutning till artikeln på sidan 15, stod det felaktigt att fakultetsstyrelserna sedan 2012 är ersatta med fakultetsråd. Det stämmer självklart inte. Redaktionen för GU Journalen beklagar djupt faktafelet och har bland annat ändrat i den digitala versionen och gått ut med en rättelse i nyhetsbrev och i andra kanaler. Dessutom är uppgiften korrigerad i den engelska versionen.

Däremot är institutionsstyrelserna ersatta med institutionsråd som endast har en rådgivande funktion.

Nya forskningsfartyget försenas

► **Nya Skagerak**, som just nu byggs på ett varv i Polen, kommer inte att bli klart till sommaren. Byggandet av fartyget har försenats flera gånger och nytt datum för leverans är den 1 november. Enligt projektledare Anders Backman beror det på att vissa tekniska lösningar har tagit längre tid att få på plats än vad som förutsågs. En annan orsak är att varvsnäringen i Polen, i likhet med många andra länder, genomgår en stor omstrukturering. De extra kostnader som förseningen innebär betalas av varvet.

GU i Almedalen ...

► **Göteborgs universitet** arrangerar åtta seminarier under Almedalsveckan den 3-10 juli samt är medarrangör för ytterligare fyra seminarier. Bland annat kommer personcentrerad vård, förebyggande av demens samt snabbspår för utländska läkare att diskuteras. Andra ämnen är FN:s 17 klimatmål, breddad rekrytering och våldsbejakande extremism. Samtliga seminarier strömmas och kan följas via internet på: www.gu.se/almedalen.

Dessutom arrangerar GU, i samarbete med Chalmers, Högskolan Väst samt högskolorna i Skövde och Borås, en science battle, där publiken får avgöra vem som är bäst på att presentera sin forskning.

... och på Bokmässan

► **Årets bokmessa**, den 22-25 september, har yttrandefrihet som tema. Huvudarrangörer av temat är Svenska Pen, The International Cities of Refugee Network, Scholars at Risk i Sverige samt Göteborgs universitet. Yttrandefrihet kommer att diskuteras både i GU:s monter och i sex stora seminarier. De kommer bland annat att handla om tryckfrihetens historia, yttrandefrihet i olika kulturer, hotade journalister samt om det lilla ordets makt i form av syrisk poesi. Kulturminister Alice Bah Kuhnke och civilminister Ardalan Shekarabi kommer att besöka GU-montern. Även institutionen för litteratur, idéhistoria och religion, institutionen för språk och litteraturer samt institutionen för svenska språket kommer att ha montrar. Mer information finns på: www.gu.se/bokmassan.

Sveriges första konferens för vetenskaplig dykning

Den marina forskningen kan inte enbart göras i labbet. I början av maj samlades forskare och vetenskapsdykare från hela världen under tre dagar på Lovécentret i Kristineberg utanför Lysekil för att presentera resultat av aktuell havsforskning som utförs med hjälp av dykning.

GULLMARSFJORDEN LIGGER blank, solen skiner och konferensen andra dag inleds med en temperatur som är snudd på sommarvärme. Trots vädret sitter konferensdeltagarna gärna inne i den lite mörkare konferenssalen och lyssnar på presentationer, med avbrott för regelbundna kaffepauser ute i solen. Konferensen har lockat deltagare från många olika discipliner och i de fyra sessionerna är det fokus på polarforskning, undervattensarkeologi, marin biologi, oceanografi och marin geologi.

– Målet var att få hit minst 60 deltagare. Nu fick vi över 90 från 18 länder och en

väldigt mycket större bredd på presentationerna än vad vi hoppats på, så vi är väldigt glada, säger Maria Asplund, konferensarrangör och vetenskapsdykare vid Lovécentret.

Konferensen är den andra i ordningen för European Conference on Scientific Diving och temat för årets konferens är *Coastal research using scientific diving*.

– **DEN HÄR KONFERENSEN** skapar möjlighet till kunskaps- och erfarenhetsutbyte över discipliner som i andra fall inte alltid har så mycket interaktion med varandra, som till exempel marinekologi och undervattensarkeologi. Samtidigt presenteras forskning av

hög kvalitet och många intressanta studier som är värdefulla för alla, eftersom vi på ett sätt har en gemensam arbetsplats – under vattenytan, säger Maria Asplund.

DEN FÖRSTA KONFERENSEN för vetenskapsdykare ägde rum i Stuttgart förra året. Då samlades 40 deltagare från nio länder. Nästa års konferens blir på Madeira. En av arrangörerna, David Jacinto, passade på att visa bilder på vad som väntar.

– Vi har en uppvärmd swimmingpool strax utanför konferenslokalen, säger han glatt och deltagarna skrattar. Det är inte som här, där ingen ännu har vågat bada i Gullmarsfjordens uppriskande 11 grader.



Till vänster: David Jacinto, forskare och vetenskapsdykare från Portugal. Till höger: Eduardo Infantes, forskare och vetenskapsdykare vid institutionen för marina vetenskaper. Nedan till vänster: Miriam Weber, forskare från Italien.



Pia Engström och Pierre de Wit förbereder övningsdyk i Bökevik.

»Ingen av dem har ännu vågat bada i Gullmarsfjordens uppriskande 11 grader.«

DAVID JACINTO

”

Under eftermiddagen är det dags för provdykningar från Kristinebergs brygga. Några forskare från Grekland provar en ny teknik för botteninventeringar med hjälp av en surfplatta och två av GU:s egna vetenskapsdykare övningsdykar.

PIA ENGSTRÖM, forskningsingenjör på Lovécentret och Pierre de Wit, forskare på institutionen för marina vetenskaper, klär på sig de lite varmare torrdräkterna och testar kommunikationsutrustningen innan de ger sig av i båt tillsammans med dykledare Ursula Schwarz. De är alla tre erfarna dykare som dyker mycket i jobbet, men de perioder då det blir mycket arbete i land

gäller det att komma ut och övningsdyka för att upprätthålla säkerhetsrutiner och testa skicket på utrustningen.

– När man är ute och gör provtagningar så vill man att allt ska flyta på och ofta har man ett tajt tidsschema att följa, säger Pia Engström som jobbar året runt med dyksupport åt olika forskargrupper på stationerna och även åt gästforskare från andra länder.

– Det är viktigt att vi är väl förberedda och att utrustningen är i toppskick så att allt rullar på smidigt.

TEXT: MARIE MOESTRUP JENSEN
FOTO: JOHAN WINGBORG

FAKTA

I Sverige klassas vetenskapsdykning som arbetsdykning vilket innebär ett omfattande regelverk och säkerhetsrutiner som styr vad dykarna får och kan göra under ytan. Reglerna varierar dock mycket inom Europa; i vissa länder är vetenskapsdykning en helt separat kategori skild från annan typ av arbetsdykning. Lovécentret har arbetat mycket med att utveckla sin dykverksamhet de senaste åren och med att sprida kunskap och kompetens inom vetenskaplig dykning i Europa.

Lovécentret har full utrustning för vetenskaplig dykning ner till 30 meters djup med möjlighet för kommunikation till ytan och har fullt utbildade vetenskapsdykare på plats på bägge stationerna samt arrangerar varje år internationella kurser inom vetenskapsdykning för studerande på forskarnivå.

Han har sovit gott varje natt

Olle Larkö, professor i dermatologi, har beslutat att i förtid avsluta sitt uppdrag som dekan vid Sahlgrenska akademien. Beskedet kom i slutet av maj.

– **JAG HAR VARIT** dekan i 10 år, prodekan i 2 och dessutom suttit i styrelsen i ett år. Egentligen hade jag tänkt sluta redan för fyra år sedan men av olika omständigheter blev det inte så. Ett skäl till att det kan vara lämpligt att avgå just nu är att Sahlgrenska akademien är inne i en lugn period där det lokala ALF-avtalet just blivit klart. Ett annat är att alla förordnanden till dekan, prodekan, prefekt och till akademistyrelsen går ut den 30 juni 2018. Det kan inte vara bra, det måste vara en fördel om dekanen får tid att ordna sin ledningsgrupp, och att prefekterna hinner förbereda sig på den framtida styrningen.

Men Olle Larkö har trivts på sitt jobb.

– Jag har gått med lätta steg till arbetet och inte sovit dåligt en enda natt! Visst har det funnits konflikter men det hör till på en så här stor arbetsplats. Det jag är mest nöjd med är det exceptionellt goda samarbetet med sjukhuset, vår viktigaste samarbetspartner. Jag har nästan dagliga kontakter med sjukhusledningen och har stora förhoppningar om att samarbetet kommer att fortsätta.

Det Olle Larkö är mindre nöjd med är att han inte lyckats införa graderade betyg för studenterna.

– Jag hade också önskat att Sahlgrenska akademien blivit nationell nod för vidareutbildning av sjukhuspersonal. Sverige är ett av få länder där man kan studera till läkare som ung och sedan under ett trettioårigt yrkesliv inte gå en enda kurs. Att varken Socialstyrelsen eller Inspektionen för vård och omsorg är intresserade är ett uttryck för Slappe-Sverige.

Vad har du för planer när du slutat?

– Jag kommer att hålla mig sysselsatt. Bland annat hoppas jag kunna jobba mer med Socialstyrelsen och med näringslivet.

Men du slutar inte nu med en gång, eller hur?

– Nej, absolut inte, jag kommer att vara kvar tills en efterträdare har utsetts. Det blir förstas valberedningens uppgift men jag hoppas att den nye dekanen finns på plats före årsskiftet.



FOTO: JOHAN WINGBORG



FOTO: EVA STÖÖP

Dagens studieplatser ska, enligt förslaget, utökas med 350.

Böckerna ska vara kvar

Böckerna blir kvar på biblioteket och de publika ytorna blir inte så stora. Det framgick när det nya idé- och visionsprogrammet för ett bibliotek för humaniora och konst presenterades under ett Näckrosseminarium.

NÄR FÖRSLAGET *Framtidens bibliotek* presenterades förra sommaren blev protesterna massiva. Det var främst planerna på att lägga en stor del av boksamlingen på depå samt att skapa flera publika arenor som fick ett antal medarbetare vid Humanistiska fakulteten att reagera.

Kritiken ledde till bildandet av en referensgrupp som dock så småningom avsåg sig uppdraget. Istället tillsattes en arbetsgrupp med företrädare från UB och de humanistiska och konstnärliga fakulteterna som med utgångspunkt från de många åsikter som kommit fram fick i direktiv att arbeta fram ett nytt förslag.

Den 1 juni presenterades det nya idé- och lokalprogrammet under ett öppet så kallat Näckrosseminarium.

Johan Öberg, som varit sammanställande i arbetsgruppen för det nya biblioteket, inledde med att förklara att det tidigare förslaget uppfattas som bokfattigt.

– **HUMANISTISKA** biblioteket har ett extremt gott rykte bland brukare i hela landet och utgör det enda stora vetenskapliga biblioteket för cirka två miljoner västsvenskar. Det nya förslaget har därför ett större fokus på kärnverksamheten och innebär bland annat 750 studieplatser, att jämföra med dagens 400. Och böckerna kommer att

finnas kvar, samtidigt som biblioteket också satsar på en omfattande digitalisering.

Det nya biblioteket ska ha en specialläsesal för handskrifter och rara böcker, samt en särskild informationszon för den som behöver extra hjälp.



»Hur byggnaden kommer att se ut är helt och hållet en öppen fråga.«

MARGARETA HEMMED

MEN BIBLIOTEKET SKA också vara välkommande mot allmänheten.

– Entrén ska innehålla utställningsytor, scen, kafé och återlämningsautomat. Den ska ljudmässigt vara avskild från övriga biblioteket och ha längre öppettider. Och vi eftersträvar generella lösningar som går att anpassa till eventuella framtida förändringar.

Också Konstbiblioteket och Biblioteket för musik och dramatik kommer att föras över till det nya biblioteket.

– Dialogarbetet med Konstnärliga fakulteten kommer att fortsätta till hösten, förklarade överbibliotekarie Margareta Hemmed. Å ena sidan har Humanistiska biblioteket mycket större konstnärliga samlingar än

de konstnärliga biblioteken, som å andra sidan har fördelen av att vara nära så att exempelvis en musiker snabbt kan få fram ett partitur. Vi hoppas därför hitta en lösning som förenar det stora bibliotekets möjligheter med den närhet ett litet bibliotek kan ha.

I augusti kommer så kallade parallella uppdrag att ges till några arkitektkontor för att konkretisera förslaget. De boende i området kommer att bjudas in till fortsatt dialog för att kunna bidra med synpunkter under processens gång.

FLERA FRÅGOR ställdes under mötet, bland annat hur alla nya verksamheter ska få plats.

– Det nya bibliotekets yta kommer att öka med cirka 1 000 kvadratmeter, förklarade Johan Öberg. Vi inför också kompaktförvaring av böcker. Utmaningen är att skapa en byggnad som är öppen för allmänheten men också sluten för de behov humanisterna och konstnärerna har.

Vilket arkitektkontor som till slut får uppdraget bestäms i november.

– Hur byggnaden kommer att se ut är helt och hållet en öppen fråga, berättade Margareta Hemmed. Kanske kommer man att bygga vidare på det nuvarande biblioteket eller så blir det något helt nytt.

All kritik och alla diskussioner har varit nyttiga, menar hon.

– Det har också öppnat upp för ett mer direkt samarbete mellan UB och humanisten, vilket är mycket glädjande.

EVA LUNDGREN

Politiska skämt inget för svenskar

Vad har Sverige gemensamt med Saudi-arabien och Nordkorea?

Jo, att det är påfallande ont om satir i medierna.

– I många västländer skämtas det friskt om olika makthavare. Men i Sverige har satiren av någon anledning försvunnit, förklarar Orla Vigsö, nybliven professor vid JMG.

DEN SOM RÅKAR överraska Orla Vigsö med att skrattande sitta och läsa en tidning, får kanske intryck av att han precis tagit en paus från sitt arbete. Istället kan man ha råkat störa honom mitt under ett intensivt forskningsarbete. De närmaste åren kommer han nämligen att ägna åt att plöja igenom olika tidningar för att undersöka vilken plats politisk satir har och har haft på nyhetssidorna i svenska dagstidningar. Materialet ska förhoppningsvis så småningom resultera i en svensk satirdatabas.

Än så länge har han bara börjat. Men han kan ändå konstatera att Sverige sticker ut bland demokratiska västländer när det gäller satir. Från att för hundra år sedan ha varit ett självklart inslag i den politiska debatten lever satiren idag en tynande tillvaro.

– DET RÄCKER ATT gå in på en dansk tidningssajt, som *Politiken*, eller en fransk eller amerikansk; på första sidan finns nästan alltid någon aktuell, tecknad satir av en politiker. DN publicerar visserligen en teckning av Bard varje vecka. Men den där dagliga tecknade politiska kommentaren, publicerad på en nyhets- eller ledarsida, saknas.

Ändå finns en lång tradition att falla tillbaka på. Skämtteckningar har nog spridits så länge det har funnits bilder men satir och karikatyr fick ett rejält uppsving i samband med den ökade friheten under 1700-talet, både i Sverige och i övriga Europa. Redan 1843 började tidningen *Barometern* publicera satir, men riktig skjuts framåt fick skämtteckningarna först i slutet av 1800-talet. Bland flera framstående satirtecknare i svenska tidningar märks Ströyer och Ewert, som till och med nådde internationell ryktbarhet.

– Det är viktigt att göra skillnad på satir och karikatyr, påpekar Orla Vigsö. I en karikatyr överdriver man personliga drag på ett sätt som tyvärr kan vara både rasistiskt och sexistiskt. När Olof Palme var statsminister gjordes exempelvis mängder med karikatyrer av honom, varav en del enbart var elaka.



»Kanske har svenska tidningar tappat förtroendet för att läsarna klarar av att hålla flera tankar i huvudet samtidigt?«

ORLA VIGSÖ

Satir kan förstås också vara fördomsfull och innehålla karikatyrer, men är ofta mindre personfixerad och mer inriktad på att skämta om själva makten, även om gränsen för det ena eller andra kan vara hårfin. När exempelvis François Mitterrand tecknades som en liten figur med näsan i vädret, skämtade man först om att det var en så småväxt man som var så uppblåst.

Skämtteckningar sätter ofta hela tidningens ton och är en viktig del av dess profil, berättar Orla Vigsö.

– Och många politiker uppskattar förvänsamt nog att bli föremål för skämt. Om en duktig tecknare gör sig besvär med att driva med en måste man ju vara en ganska intressant politiker.

Trots att det finns gott om kvinnliga serietecknare är just den politiska satiren en mycket manlig genre. Varför har Orla Vigsö

ORLA VIGSÖ

AKTUELL: Nybliven professor i medie- och kommunikationsvetenskap.

FAMILJ: Särbo och två barn.

BOR: I Alingsås.

INTRESSEN: Musik, tecknade serier och film, engelsk humor.

FAVORITSKÄMTTECKNARE: Roald Als, Ewert, Georges Wolinski (som dödades under attentatet mot Charlie Hebdo).

ingen enkel förklaring på, men det kommer att ingå i de kommande undersökningarna.

Men medan engelsmän, amerikaner, tyskar och danskar skämtar vilt om sina makt-havare har vi svenskar på senare år blivit alltmer allvarliga.

– Kanske har svenska tidningar tappat förtroendet för att läsarna klarar av att hålla flera tankar i huvudet samtidigt? Om någon skriver något allvarligt och publicerar en skämtteckning alldeles intill, kanske hen tror att läsarna kommer att missförstå? Men riktigt god satir, som pekar på den yttersta konsekvensen av ett beslut eller sticker håll i en uppblåst ballong, kan berika den politiska debatten.

Hur kommer det sig då att Orla Vigsö överhuvudtaget började intressera sig för satir?

– Jag växte upp med tecknade serier och har bland annat översatt *Arne Anka* till danska. Som forskare har jag ägnat mig åt visuell politisk kommunikation, särskilt valaffischer, vars bildsida förresten också var roligare förr. Frågan om varför satiren försvunnit i svenska tidningar är dessutom ny, ingen har undersökt detta ännu.

TEXT: EVA LUNDGREN

FOTO: JOHAN WINGBORG

”

Teckning av Klaus Albrechtsen från boken *25 år på spidsen*.



Öppna upp och släpp in!

Mer öppna dörrar och fler fria ytor.

Maddie Leach, ny enhetschef för Fri konst, vill vara med och skapa ett Akademin Valand som bäddar för dynamiska och kreativa möten.

- Jag är van vid att jobba i öppna ateljéer dit alla är välkomna, säger hon.



Maddie Leach är ny enhetschef för Fri konst men hoppas också få tid för sina egna projekt.

FRUKOSTRUSHEN HAR NYSS lagt sig och musiken från högtalarna blandas med ett trivsamt slammer från köket. Maddie Leach beställer en cortado och slår sig hemtamt ner vid ett av de små borden på det lilla kaféet ett stenkast från Avenyn.

På bara några månader har hon hunnit skaffa sig både några stamställen och en del rutiner. Kaféet fungerar exempelvis både som vattenhål och alternativt kontor. Kanske är det extra viktigt när man är långt hemifrån att hitta små oaser i allt det nya.

För ungefär tre månader sedan lämnade konstnären och pedagogen Maddie Leach jobbet på Massey University i Wellington, Nya Zeeland, för att börja som ny enhetschef för Fri konst på Akademin Valand i Göteborg. En resa som inte bara inneburit att hon färdats över halva jordklotet utan som också utmanar henne i rollen som ledare, pedagog och konstnär.

- JAG TRIVDES BRA på mitt gamla jobb. Vi var ett sammansvetsat gäng som kände varandra väl. Det hade varit så lätt att stanna kvar där – och just det var en av anledningarna till att jag ville vidare, berättar hon. Jag behövde utmana mig själv och inte fastna i något som var bekvämt och tryggt.

En annan viktig orsak till att hon sökte jobbet på Akademin Valand var att hon känner perfekt Mick Wilson sedan tidigare och fascinerades av hans vision för den nya Akademin. Att få vara med och skapa en dynamisk, tvärkonstnärlig miljö och hjälpa studenterna att utforska nya arbetssätt och öppna upp för olika typer av konstnärliga möten lockade.

Men det är en bit kvar tills de når dit, tycker hon.

– Jag gillar fria ytor, öppna ateljéer där det är lätt att träffas och utbyta idéer. Valand har en tradition av att studenterna har sina egna ateljéer som de stänger och låser när de går därifrån. Det är en konkret sak som jag vill ändra på, säger Maddie Leach.

Nej, stängda dörrar och slutna rum gillar hon inte. Själv tog hon direkt sitt skrivbord från chefsrummet och ställde det bland kollegornas.

– Som chef vill jag verka i ett kollektiv. Jag varken kan eller vill lösa alla problem själv. Det finns många kunskaper jag inte

»Jag gillar inte kommersiella saker. Jag vill inte göra konst som går att visa upp på galleri och sälja.«

”

MADDIE LEACH

ÅLDER: 45 år.

BOR: I Linnéstaden.

FRÅN: Wellington, Nya Zeeland.

FAMILJ: Partner i Wellington samt hans två barn.

YRKE: Konstnär samt ny enhetschef på Akademin Valand.

PÅ FRITIDEN: "De två saker som håller mig vid mina sinnen är yoga och promenader. Jag har praktiserat yoga i drygt 17 år och gör det framför allt själv hemma. Här i Göteborg gillar jag att ta långa promenader i Slottsskogen."

har, där jag vill ta mina medarbetare till hjälp. Som chef vill jag vara en bra lyssnare, nyfiken, försöka förstå och fatta klara beslut då det behövs.

På många sätt försöker Maddie Leach leva efter sin pappas devis, att alla har en färdighet som det gäller att lyfta fram.

– Pappa jobbade bland annat som kame- raman och han sade alltid att han första dagen på en inspelning försökte vara så öppen som möjligt och inte döma eller bedöma någon. Den som var mest briljant kunde exempelvis vara den som hade till uppgift att koka kaffe, det gällde bara att vara öppen och se det.

ATT AKADEMIN VALANDS val föll just på henne tror Maddie Leach bland annat beror på att hon kombinerar sitt konstnärskap med pedagogisk kompetens. Hon har under hela sin karriär varvat undervisning med egna konstnärliga projekt.

– Jag är inte en person som skapar drama om något oväntat händer, jag är van vid det som konstnär. Jag ser det oväntade som en process som skapar nya möjligheter. Jag tror det kan vara en tillgång på en konstskola, kring unga konstnärer är det ofta mycket dramatik, säger hon och skrattar.

Hur är du som lärare?

– Jag är nog rak och öppen. Men jag vill inte vara studenternas kompis. Jag är där för att pusha dem och jag ifrågasätter mycket. Det kanske de inte alltid gillar men jag vill att de ska utvecklas och komma vidare. Det är så jag jobbar själv som konstnär, jag kör igenom mängder av frågor för att komma vidare.

MADDIE LEACH ÄR uppvuxen i Auckland, Nya Zeeland. Hon kommer från en kreativ familj där mamman arbetade som copy editor och pappan började som journalist, sedan kameraman, därefter med att renovera hus och slutade som självlärd arkitekt. Huset Maddie Leach och hennes sambo numera bo i utanför Wellington har hennes pappa designat och byggt.

Som ung hade Maddie Leach själv en dröm om att bli fotograf. Men efter en workshop i skulptur bytte hon spår och satte sig på konstnärssyret.

– Det finns en hajp runt konstnärer att man ska vara stjärna vid 23. Men jag hittade inte min väg förrän långt senare. Jag flyttade till Wellington, jobbade på ett galleri

och började undervisa i fri konst. Först efter att jag gjort klart min avhandling hittade jag själv rätt med mina skulpturer.

Till en början gjorde hon storskaliga skulpturinstallationer som visades på gallerier och fick allt mer uppmärksamhet internationellt. Men under årens lopp har hon mer gått över till att jobba med olika platser och utgå från de människor som bor där och den historia som den enskilda platsen rymmer.

– JAG VILL INTE GÖRA kommersiella saker. Jag vill inte göra konst som går att visa upp på galleri och sälja. Mitt intresse finns i en specifik plats där jag lever en tid och hittar olika objekt som har sitt ursprung just där. Objektet får ingå i ett konstverk men så småningom återgår de till att vara det de var från början.

Som exempel tar hon ett konstprojekt hon gjorde för ett museum i Wellington. Hon lät en båtsnickare göra en liten segelbåt som hon satt på taket till museet.

– Men efter några år, då båten förvarats i ett förråd, gav jag den till en vän som började segla med den. Båten har slutat att vara konst och blivit en båt igen, förklarar hon.

Just nu har hon pågående konstprojekt i Strömstad, Vancouver och Pittsburgh. Att få en bas i Göteborg med närhet till den europeiska konstscenen var en annan viktig faktor i beslutet att bryta upp från Nya Zeeland och flytta hit.

– Som konstnär på Nya Zeeland är du så långt borta från allting. Mobiliteten är



Maddie Leach gillar öppna ateljéer.

begränsad och de internationella möjligheterna få. Att finnas på plats i Europa öppnar nya möjligheter för mig och jag tycker att mitt sätt att jobba passar här, säger hon.

Maddie Leach börjar så smått komma in i livet i Göteborg. Hon delar lägenhet med två kvinnor i Linnéstaden, läser svenska två kvällar i veckan, fokuserar på jobbet och sina pågående konstprojekt. Hennes värsta hemlängtan börjar lägga sig.

– Men det är klart det är jobbigt ibland, särskilt på helgerna när jag inte har lika mycket att göra som i veckorna. Min partner bor kvar på Nya Zeeland eftersom han har delad vårdnad om sina två barn, berättar Maddie Leach.

– Men han peppade mig att ta jobbet. Han har varit gift med en diplomat tidigare och är van vid förhållanden på distans. Vi försöker hitta rutiner som fungerar. Nu rings vi varje morgon när jag promenerar till jobbet, det fungerar med tidsskillnaden.

MADDIE LEACH kontrakt vid Akademin Valand löper över fem år. Hittills har mycket tid gått åt till administration och att sätta sig in i jobbet. Men hon vill snart komma igång med undervisningen och med att få utrymme för de egna projekten.

– Det är viktigt för mig att jobbet på Valand inte slukar all tid. Jag måste få jobba med min konst också, säger hon bestämt innan hon hastar iväg till nästa möte.

TEXT: KARIN FREJRUD
FOTO: JOHAN WINGBORG

Den 13 maj var det åter dags för professorsinstallation i Konserthuset. Den här gången var det 50 professorer som, tillsammans med rektor och dekaner, tågade in till ceremonin under toner av Kungliga Kronobergs regementets marsch.



ALLA VET ATT professorstiteln inte är gratis utan innebär hårt, långvarigt och envist arbete, påpekade rektor Pam Fredman i sitt välkomsttal. Det handlar om forskning men också om undervisning.

– Att ge studenterna en högklassig utbildning borde ses som en lika viktig uppgift som att forska. Därför gör Göteborgs universitet sedan 2015 en speciell satsning på excellenta lärare. Den pågående flyktingsituationen påminner oss också om hur viktigt det är med samverkan. Göteborgs universitet erbjuder ett hundratal praktikplatser för nyanlända och är dessutom det första lärosätet i landet som tar emot förföljda forskare inom ramen för nätverket Scholars at Risk. Vi arbetar aktivt med yttrandefrihetsfrågor inom Global Free Speech och anordnar seminarier om flyktingsituationen. Jag vill passa på att tacka alla anställda och studenter som på olika sätt medverkat.

Sedan presenterade verkställande ledamoten Anders Snell Stiftelsen Åforsks kunskapspris som i år gick till Kerstin

Professorsmarsch i Konserthuset

Johannesson, professor i marin ekologi. Hon fick priset för att hon ”engagerat arbetat för att sprida kunskap både om sina egna forskningsområden, såsom biologisk mångfald och evolution, och om havets marina ekosystem”.

HELA 17 PROFESSORER kom från Sahlgrenska akademien medan IT-fakulteten bara hade en ny professor, Staffan Björk. Samtliga fyra professorer vid Utbildningsvetenskapliga fakulteten hör till institutionen för kost- och idrottsvetenskap. Professorn i datalingsvistik, Shalom Lappin, föreläste om humanioras betydelse för övriga ämnen och Sofia Thorsson, professor i naturgeografi, talade om vikten av gröna ytor i staden.



Caroline Fällgren, vice ordförande för Göteborgs universitets studentkårer, tackade professorerna för deras engagemang.

Studenter från Högskolan för scen och musik framförde verk av bland andra Mozart, Karg-Elert och Puccini.

Chiara Sabia spelade *Sonata appassionata* av Sigfrid Karg-Elert.

TEXT: EVA LUNDGREN
FOTO: JOHAN WINGBORG



Professorsinstallationen inleds och avslutas med en procession.

»Vi arbetar aktivt med yttrandefrihetsfrågor inom Global Free Speech och anordnar seminarier om flyktingsituationen.«

REKTOR PAM FREDMAN



Om du inte hade blivit professor, vad hade du blivit då?



– Jag hade nog blivit skådespelare. Som lärare och föreläsare är det ju viktigt med en bra publikkontakt och när man får ett samspel med studenterna kan det bli väldigt spännande. Jag tycker också om musik så ett annat alternativ hade varit att bli sångare.

Madeleine Zetterberg, professor i oftalmologi med inriktning mot ögats främre segment.



– Jag hade nog blivit arkeolog, inspirerad av Indiana Jones. Men då kanske jag hade blivit professor till slut ändå. Men när jag gick i åttan och fick lära mig vad en dna-molekyl är för något skiftade mitt intresse. Nu forskar jag på de gener som förändras under cancerutveckling och är väldigt nöjd med mitt forskningsområde.

Jonas Nilsson, professor i experimentell cancerkirurgi



– Jag hade nog blivit akutläkare. När jag studerade hade jag kompisar som ägnade sig åt marinbiologi och fördjupade sig i någon manet eller liknande, men det var ingenting för mig. Jag gillar att jobba mer övergripande. Och jag arbetar bra under press så akuttryckningar snarare än förvaltning hade passat mig.

Lena Gipperth, professor i miljö rätt



– Det hade varit spännande att bli musiker. I så fall hade jag velat bli en klassisk konsertpianist och spelat Chopin. Det verkar häftigt att arbeta med något som inte syns och som bara försvinner när det är klart, men som ändå påverkar människor på djupet, oavsett vilken kultur eller vilket språk de har. Men naturintresset lockade mer.

Alexandre Antonelli, professor i biologi med inriktning mot systematik och biodiversitet



– När jag hade slutat gymnasiet började jag jobba under drygt ett år som fårklippare i Exmoor i sydvästra England. Jag var den enda kvinnan bland fårklipparna men det var väldigt härligt att vara så nära naturen. Sedan åkte jag hem till Sverige och pluggade vidare men om jag inte hade gjort det hade jag kanske fortsatt med fåren.

Anna Wählin, professor i oceanografi



ILLUSTRATION: KRISTINA EDGREN

Avradikalisering:

En strävan efter polarisering eller pluralisering?

VÄRLDSEKONOMINS GLOBALISERING har inte följts av en globalisering av allmänhetens möjlighet att delta i det politiska beslutsfattandet. Den globala allmänna opinionen, som av FN: s panel av framstående personer hyllats som en ”andra supermakt”, har systematiskt marginaliserats vilket lett till besvikelse, utanförskap och en missriktad global ilska. Denna marginalisering bekräftas i rapporten *Frihet i världen 2016*. Enligt denna ”drabbades världen år 2015 av en serie överlappande kriser som för tionde året i rad bidrog till en minskning av den globala friheten”.

UTTRYCK FÖR nihilistisk ilska förklaras ofta i termer av fattigdom, religiös extremism eller otillräckliga åtgärder när det gäller att spåra och eliminera terrorister. Det sättet att tänka fokuserar på symtomen men ägnar liten uppmärksamhet åt den sociala verkligheten och de processer som pågår där. Man bortser också från den enorma omvandlingspotential en annan hantering av dessa destruktiva uttryck för ilska hade kunnat ge. Låt oss ta fattigdom som ett exempel. 80 procent av den fattiga befolkningen i de forna kolonierna arbetar i den informella sektorn. Enligt Hernando de Soto överstiger de privata och offentliga tillgångar som produceras av människor i den informella sektorn vida de satsningar som görs av regeringar och av olika donationsfinansierade program för fattigdomsbekämpning. ”Värdet av de besparingar som fattiga själva gör är enormt: fyrtio gånger allt utländskt bistånd till den fattiga världen sedan 1945.” Fattiga människor har alltså alla möjligheter att hjälpa sig själva och terrorism har ingen påverkan på deras fattigdom. Samma sak

gäller religion. Konflikten mellan terrorister och deras offer är av politisk och inte religiös art. Effekten av allt säkerhetsarbete begränsas dock av att man bara fångar terroristernas kroppar men inte påverkar deras hjärtan eller sinnen.

DEN LIBERISKE Nobelpristagaren Leaymah Gbowee har mycket värtaligt påpekat att medan både Martin Luther King Junior och Adolf Hitler ägde ett stort mått av ilska, ledde det i det ena fallet till social förändring och i det andra till våld, hat och förstörelse. Men det finns rättsliga reformer, processer som skapar engagemang och verktyg som kan göra det möjligt för ungdomar att skapa en ny, levande och meningsfull värld som domineras, inte av rädsla för den andre, utan istället av hopp och en längtan efter mänsklig beröring. Dessa verktyg är mycket enkla men kan ge häpnadsväckande resultat. De kan hjälpa både nya och gamla demokratier att klara övergången från representativ till deltagardemokrati. Nyckelordet är delaktighet och förmågan att se arga ungdomar, inte som en del av problemet utan som en del av lösningen. Vi kan skapa en trygg och lycklig värld, inte genom polarisering utan genom pluralisering. Nyckelfrågan är, om vi som medborgare, forskare, beslutsfattare och offentliga opinionsbildare, verkligen är redo?

Abu Muhammad, Scholars at Risk-forskare vid Göteborgs universitet, använder en pseudonym av säkerhetsskäl. Om du vill kontakta Abu, vänligen kontakta GU Journalens redaktion: gu-journalen@gu.se.

Hallå där...

FOTO: LOTTADUSE



Elizabeth George! Efter semestern blir du projektledare för Göteborgs universitets arbete med flyktingsituationen. Vad innebär det?

– Det tas många initiativ på olika håll vid universitetet när det gäller flyktingar. Min roll blir att fungera som samordnare och som ledningsstöd för prorektor Helena Lindholm. Tillsammans med kommunikationsspecialisten Jessica Glanzelius kommer jag att arbeta med de frågor som behöver kommuniceras utåt. Ett exempel kan vara universitetets engagemang i Jamiya-projektet där syriska akademiker utbildar flyktingar i läger. Ett annat kan handla om validering av flyktingars kompetens: bland annat gäller det att hitta ett bra individanpassat system både för dem som redan har en bra utbildning och för dem som kanske tvingats avbryta sina studier och nu inte vill börja om från början igen. Planen är att jag ska vara projektledare fram till årsslutet 2017.

Vad har du för bakgrund?

– Jag är född i Sverige av indiska föräldrar och har en tvillingsyster som ser likadan ut som jag, vilket förstås ibland leder till förväxlingar. Hon är en del av min själ, andra hälften av mig själv.

– Mitt modersmål är malayalam, ett av få språknamn som är en palindrom, alltså blir likadant bak- som framlänges. Min man kommer från Spanien och eftersom vi i början av vår bekantskap inte hade ett gemensamt språk talade vi franska. Vi har två barn som alltså är vana vid olika kulturer.

– Tidigare har jag jobbat som SFI-lärare samt vid Migrationsverket som handläggare och informatör. Sedan 2008 är jag enhetschef för Integrationscentrum vid Göteborgs stads sociala resursförvaltning där jag byggt upp verksamheten.

Hur kommer det sig att du intresserar dig för flyktingfrågor?

– Jag drivs av att jobba med människor. Flyktingar har ofta en väldigt energi och vilja att bidra till det svenska samhället. Det är viktigt att vi tar tillvara detta engagemang och normaliserar bilden av flyktingen. Det finns förstås problem men de flesta människor som kommer hit är precis som du och jag; de vill studera eller arbeta, komma in i ett socialt sammanhang, få vänner och delta i samhället på olika sätt.

Attityderna till flyktingar verkar ha hårdnat på senare tid. Hur ser du på det?

– Medierapporteringen har verkligen svängt, från att i höstas har varit klart positivt engagerad till att på senare tid mest beskriva flyktingar som en börda. Men det beror på oss själva om de blir en belastning eller en tillgång; det är vi som måste hjälpa dessa människor att komma in i samhället.

– Därför tycker jag att det är fantastiskt att Göteborgs universitet erbjuder drygt 100 praktikplatser för flyktingar! Att få arbeta är viktigt, inte minst för att lära sig alla de där outtalade reglerna som gör att man också kan behålla ett jobb. Att stötta flyktingars väg in i vårt samhälle behöver inte vara så märkvärdigt, det gäller främst att se människan oavsett bakgrund.

Mer information om vad Göteborgs universitet gör inom flyktingfrågan finns här: www.gu.se/omuniversitetet/refugees.

EVA LUNDGREN

Litteraturvetenskap förlorare i jakten på "internationella" publiceringar

VAD ÄR GOD FORSKNING och hur ska staten försäkra sig om att forskningsmedlen används på bästa sätt? Under senare år har universitet och högskolor i Sverige infört aktivitetsbaserade tilldelningssystem, där man räknar "poäng" utifrån antalet publiceringar. Systemet påverkar också meritvärderingen. Vi läste med intresse och stark igenkänning Barbro Wallgrens Hemlins artikel i förra GU Journalen och vill härmed vittna om läget inom vårt ämne, litteraturvetenskap, inom det tilldelnings- och meriteringssystem som råder för forskning.

Problemet är att det bara är vissa saker som räknas. Högst värderas artiklar i internationella (vanligtvis engelskspråkiga), referentgranskade tidskrifter. Monografier på svenska värderas lågt och den som "bara" publicerar böcker på svenska får svårt att bli befordrad till docent eller professor. Redaktörskap, textkritiska utgåvor, litteraturhistoriska översikter, artiklar i dagspress och kulturtidskrifter räknas inte alls. Att det nya systemet används retroaktivt innebär dessutom att forskare som tidigare ansågs vara välmeriterade helt plötsligt inte är det.

ÄVEN OM DET "det norska systemet" som används på svenska lärosäten är något öppnare inför olika typer av publiceringar än de mest hårdföra modellerna, kvarstår problemet att vissa ämnesområden, som exempelvis litteraturvetenskap, får svårare att hävda sig. Litteraturvetarnas bästa gren – att kommunicera med en stor läsekrets – har i flera avseenden blivit ett problemområde.

Litteraturvetare har av tradition publicerat sig i många olika sammanhang. Att skriva för en bred läsekrets på det egna språket har varit en viktig del av det humanistiska uppdraget. Många skriver författarbiografier, redigerar textkritiska utgåvor, översätter och introducerar teoretiska texter. Andra framställer översiktsverk, producerar läromedel till gymnasiet eller universitet/högskola och flertalet medverkar flitigt i dagspress eller etermedia.

Om svenska litteraturvetare till fullo skulle anpassa sig till det nya sättet att mäta produktivitet och kompetens, skulle banden till den intresserade allmänheten helt enkelt kapas. Ämnet skulle bli mindre samhällsrelevant på hemmaplan – utan att därför garanteras genomslag på en internationell arena. Detta skulle varken medföra högre kvalitet på forskningen eller en effektivare användning av skattemedlen.

Argumentet för de internationella vetenskapliga tidskrifterna som norm är att deras referentförfarande skulle garantera hög kvalitet. Men som bekant är kvalitet inte



Åsa Arping och Eva Borgström påpekar riskerna med det nya bedömningsystemet.

FOTO: ELIN WIDFELDT

alldeles lätt att mäta, särskilt när det gäller forskning som inte i första hand syftar till omedelbar samhällsnytta eller mätbara "resultat". Att svenska litteraturvetare ligger i framkant när det gäller både teoriproduktion och tvärvetenskaplig utveckling (ekokritik, genusforskning, digitala humaniora, medicinsk humaniora) båtar föga, eftersom ämnet ändå inte anses tillräckligt "internationellt".

I LIKHET MED kolleger inom andra språk undersöker svenska litteraturvetare som regel texter på originalspråk, och i många fall handlar det om texter som aldrig har översatts. Litteraturvetenskap är i hög grad en tolkande verksamhet, som kräver lyhördhet för nyanser och exakthet i gestaltningen av forskningsresultaten. Därför utgör det skönlitterära originalspråket ofta forskarens publiceringsspråk.

I ett vidare sammanhang ingår svensk litteraturvetenskap i det fält som brukar kallas skandinavistik, Scandinavian Studies. Det bedrivs förutom i de nordiska länderna framför allt i USA och Tyskland, men även i exempelvis Frankrike, Polen, Tjeckien och Baltikum. I denna miljö är de nordiska språken legio. Det är i denna krets som den verkliga expertisen på svensk och nordisk litteratur finns och som det därför är mest relevant att kommunicera med.

SVENSK LITTERATURVETENSKAP har också historiska kopplingar till det som tidigare kallades modersmålsämnet, alltså svenska. Litteraturvetenskap förser svenskämnet i ungdomsskolan, på gymnasiet och vid universitet och högskola med nya forskningsrön och läromedel. Tillsammans med

universitetsämnena svenska och nordiska språk utgör litteraturvetenskap alltså ena halvan av ämnesdelen i svensklärarutbildningen. Svenskämnet didaktik är därmed ytterligare ett viktigt forskningsområde.

Naturligtvis publicerar svenska litteraturvetare även texter på engelska. Men det kräver ofta en avsevärd anpassning till de "internationella" (läs: brittiska eller amerikanska) publiceringssammanhangens gängse krav på standardisering och "allmängiltighet" (läs: anpassning till brittiska eller amerikanska förhållanden). En forskare som skriver om exempelvis Fredrika Bremer förväntas göra jämförelser med "internationella" (läs: brittiska eller amerikanska) 1800-talsförfattare som Charlotte Brontë, Elizabeth Gaskell eller Harriet Beecher Stowe. Detta kan förvisso vara intressant, men innebär en helt annan forskningsuppgift som i de flesta fall inte når samma djup och komplikationsgrad.

ÄVEN OM komparationer med engelskspråkig litteratur kan tillföra pusselbitar i det globaliserade sammanhanget, utgör den svenskspråkiga litteraturen ämnets grundmaterial. På sikt skulle förstås samtliga litteraturvetare från alla språk kunna sadla om och konkurrera med sina engelskspråkiga kolleger på deras hemmaplan – det är i den riktningen systemet styr forskningen – men det skulle innebära en enorm kunskapsförlust vad gäller de små språkens litteraturer. Att engelskspråkiga forskare som skriver om engelskspråkig litteratur klassas som "internationella", medan forskare inriktade på övriga språk, även de större, automatiskt stämplas som provinsiella säger allt om systemets tondövhet.

HÄR FRAMTRÄDER ett huvudproblem för ämnet i relation till tilldelningssystemet. Själva idén om internationell publicering bygger på att kunskaper utan problem kan passera språkliga och andra gränser och att forskare konkurrerar på samma villkor. Inom områden som medicin, teknik och naturvetenskap är detta möjligen en rimlig utgångspunkt. Men de engelskspråkiga tidskriftskonglomeraten är inte särskilt intresserade av litteratur från perifera regioner, skriven på små språk. Att studier kring ett fåtal internationellt kända författare som Strindberg, Lagerlöf, Mankell eller Stieg Larsson alltid kan få avsättning, är en klen tröst för ett ämne som har så mycket mer att erbjuda.

»Att skriva för en bred läsekrets på det egna språket har varit en viktig del av det humanistiska uppdraget.«

Medarbetarna betalar ett högt pris för konflikterna

HUMANISTISKA FAKULTETEN har förekommit flitigt i media på senare tid. I GU Journalens första nummer fanns en debattartikel av 10 anställda vid fakulteten kring tystnadskultur och chefskritik. I senaste numret fanns en artikel av Ola Sigurdson med lovprisning av arbetsförhållandena vid fakulteten och betoning av det kollegiala förtroendet, och en artikel av fyra filosofer till försvar för deras prefekt. Dessemellan har såväl fakulteten som GU generellt figurerat i dagspressen i föga positiva sammanhang. Alla dessa skrivelser visar i sig att arbetsmiljön vid fakulteten inte är så rosenskimrande som Sigurdson beskriver den. Humanistiska fakulteten är idag en splittrad fakultet, där bland annat den gamla klyftan mellan historisk-filosofiska och språkvetenskapliga discipliner, förtjänstfullt överbryggad av tidigare dekaner, inte bara rivits upp på nytt utan fördjupats. Bakgrunden ligger i nedläggningen av ett totalt språkämnen och sättet detta gjordes på. De berörda upplevde nedläggningen som baserad på ett hemmagjort kvantitativt tänkande, i en positivistisk anda som borde vara främmande för en humanistisk fakultet, och fullständigt befriad från de strategiska överväganden som låg i det ursprungliga uppdraget, för att inte tala om omvärlds- och riskanalyser. Innan någon kastar sig över tangentbordet för att tala om att så gick det minsann inte alls till, vill jag framhålla att detta handlar om vad de berörda upplevde. Aldrig så tjusiga strategiska argument, framlagda i efterhand, hjälper föga om man inte har lyckats förmedla dem till dem det gällde, när

det gällde. Då har man helt enkelt misslyckats med sitt ledningsuppdrag. Ett antal anställda blev av med jobbet, tvingades till en icke önskad för tidig pensionering eller fick i bästa fall byta arbetsuppgifter. Studenter kunde inte genomföra planerade studiegångar. Samtliga inblandade fick höra sina ämnen, många gånger utvecklade med en hög grad av engagemang och arbetsinsatser långt utöver det normala, omtalade i nedsättande ordalag. Allt detta föder bitterhet, och sådan bitterhet kan komma att ta sig för ledningen oönskade uttryck. Inser man inte detta är man inte lämpad att inneha ledningsuppdrag.

SIGURDSON BETONAR vikten av ömsesidigt kollegialt förtroende. Bristen på sådant förtroende vid fakulteten har varit helt uppenbar sedan dekanvalet 2012, då som bekant de anställda bara gavs möjligheten att rösta ja eller nej till ett dekan- och prodekanpar, inte att välja mellan flera kandidater. Vid flertalet fakulteter omvaldes sittande dekaner med mellan 80–90 procent jaröster. Vid Sahlgrenska akademien ägde en uppslitande personstrid rum; slutligen kandiderade sittande dekan för omval och valdes då med 72 procent av rösterna. Vid humanistisk fakultet omvaldes sittande dekan med 63 procent ja-röster. Detta är ju utmärkta siffror om valet står mellan två eller flera kandidater; vid ett ja-/nej-röstande innebär det i klartext att 37 procent av fakultetens anställda (ett betydligt större antal än de som var berörda av språknedläggningarna) saknar förtroende för kandidaten ifråga. Några röster syntes inte alls,

nämigen de som redan hade röstat med fötterna och sökt sig till andra fakulteter och lärosäten på grund av missnöje med ledningen. Att det skulle uppstå problem under mandatperioden var med andra ord helt förutsägbart. Olika arbetsmiljörapporter visade också på problem, och rektor måste ha varit helt på det klara med att hon försatte fakulteten i ett

»Humanistiska fakulteten är idag en splittrad fakultet.«

riskläge när hon ändå valde att utse Margareta Hallberg till dekan på nytt. Desto märkligare framstår rektors beslut att förordna Hallberg som seniorprofessor, uppenbarligen för att hon ska kunna sitta kvar som dekan tills hon har fyllt 70. Universitetsstyrelsen har gett klara signaler om vad den uppfattar som gräns för ledarskap vid GU genom att förlänga rektors mandat till 2017, det år hon fyller 67, trots att det då återstår ett år av den innevarande treårsperioden. Signalen som rektor nu ger är alltså att Humanistiska fakultetens dekan är viktigare för GU:s verksamhet än rektor själv, och/eller att det saknas personer som kan överta uppdraget som dekan med framgång. Det är fler än Sulf:s förbundsjurist som finner detta märkligt.

Akademiskt ledarskap är svårt, med dess blandning av traditionell kollegialitet och new management-ideologi. Akademiska lärare anställs primärt på grundlag av forsknings- och undervisningsmeriter, och har inte med nödvändighet goda ledaregenskaper. Desto större ansvar åvilar den översta ledningen att utse sådana ledare som kan skapa förtroende på bred front och sörja för en god arbetsmiljö för det absoluta flertalet av de anställda. Sigurdson har upplevt dekanens opartiskhet som förebildlig; ett antal av de kollegor han satt som representant för i fakultetsstyrelsen har andra erfarenheter. Precis som han skriver är förtroende en grundförutsättning för arbetet vid universitetet, och när det förtroendet sviktar mellan ledning och ledda är arbetsmiljöproblematiken ett faktum. Man kan göra det enkelt för sig genom att definiera problemet som en personkonflikt, med det underliggande budskapet ”sluta bråka, så löser sig allting”. Naturligtvis är det personer som agerar och reagerar, men konflikter är inte oberoende av ledningskulturen. I en god ledningskultur framkallar man inte konflikter, man löser dem. Visst fortsätter verksamheten som tidigare, och visst har fakulteten framgångar. Men alltför många anställda betalar idag ett högt pris i form av oro, olust och förtroendeklyftor.



GUNHILD VIDÉN
PROFESSOR I LATIN



STIFTELSEN ANNA AHRENBERGS FOND

för vetenskapliga m. fl. ändamål

1 september–31 oktober är det åter tid att söka Ahrenbergs årliga stipendier på sammanlagt ca 1,5 Mkr för Göteborgsforskning.

Inför Göteborgs 400-årsjubileum 2021 vill Stiftelsen Anna Ahrenbergs fond genom dessa stipendier stimulera forskare bosatta i Göteborg till vetenskaplig forskning om staden och dess invånare under de senaste hundra åren. Som lämpliga teman för forskningsansökningar har stiftelsen angivit:

1. Göteborgs fysiska omvandling – människor, boende och näringsliv åren 1920–2020;
2. Göteborg som forsknings- och kunskapsstad åren 1920–2020;
3. Göteborgs moderna politiska historia åren 1920–2020;
4. Konst- och kulturliv i Göteborg under åren 1920–2020 och
5. Rättsväsende, kyrka, idrott och annat föreningsliv åren 1920–2020.

Mer information och ansökningsblankett finns på www.annaahrenberg.com.

Lär av LUN - gör om anslagsmodellen för utbildning

EKONOMISTYRNINGEN för utbildning inom Göteborgs universitet står i vägen för arbetet med *Vision 2020*. Den försvårar allvarligt utvecklingen av tvärvetenskapliga samarbeten. Den motverkar pedagogisk utveckling.

Varje universitet och högskola i Sverige får ett takbelopp för utbildning. Inom ramen för detta ska alla kurser ersättas utifrån dessas "ämnesinnehåll". I regleringsbrevet finns en ämnestypologi där varje ämne/ämnesområde ges en prislapp. Vid sidan av vissa begränsningar för konstnärliga utbildningar, följer det dock inget uppdrag i antal helårsstudenter med anslaget. Det finns inte heller någon sträng definition av ämnesinnehållet. Det enda regeringen begär av oss på lärosätena är att vi berättar hur anslaget använts inom de olika "prislappsämnen".

Trots detta relativt stora handlingsutrymme har Göteborgs universitets ledning valt att bakbinda fakulteterna genom att ge dessa ett uppdrag i helårsstudenter utifrån en enkel administrativ bestämning av "ämne". Utbildningar vid humanistisk fakultet definieras som "humanistiska". Uppföljningen görs utifrån hur uppdraget i helårsstudenter fyllts. Kommer det färre studenter än prognosticerats blir fakulteten återbetalningsskyldig.

DENNA MODELL GÖR att institutioner inom humanistisk fakultet inte har råd att ansvara för tvärvetenskapliga utbildningar. Humanisten har flera tvärvetenskapliga spetsutbildningar med stor samhällsrelevans. En av dessa, masterprogrammet i evidensbaserad, innehåller både färdighetsutveckling inom evidensområdet och vetenskapsteoretisk reflektion. Programmet går under 2016 back med minst 30 procent. Om Sahlgrenska akademien (SA) ansvarade för programmet, skulle det pedagogiska arbetet i programmet vara fullt finansierat, eftersom "vårdprislappen" är högre. Anslaget skulle dessutom räcka till den samverkan som krävs för att genomföra och utveckla programmet. Internationellt placeras evidensutbildningar i anslutning till kliniska utbildningar, och sett till innehållet skulle programmet lika gärna kunna vara placerat vid SA. Men nu är det alltså placerat vid Humanistiska fakulteten och ses i Göteborgs univer-

sitetets modell för anslag till utbildning som "humanistisk". Detta problem skulle kunna lösas med en enkel omklassificering.

Men det finns också en konflikt mellan humanistisk prislapp och Göteborgs universitets ambitioner i det nyinrättade pedagogiska idéprogrammet. Detta kan svårligen omsättas i pedagogisk praxis med humanistisk prislapp. Förväntningarna på akademiskt lärarskap och systematiskt utvecklat kollegialt samarbete kommer att komma på skam.

DEN ENDA ENHET vid Göteborgs universitet som skapat ett rimligt prislappssystem är lärarutbildningsnämnden. Det baseras på lärares faktiska arbete med att planera, genomföra, utvärdera och utveckla utbildning. Där den humanistiska prislappen är cirka 50 000 kronor per helårsstudent är lärarutbildningsnämndens "prislapp 1" cirka 63 000 kr. Denna ges till många lärarutbildningskurser vid Humanistisk fakultet. Sett utifrån regeringens uppföljningsmodell kan man säga att varje lärarutbildningskurs inom humaniora också har andelar från ett eller flera andra "prislappsämnen". Införandet av andra prislappar på detta sätt är motiverat av att pedagogiskt arbete fogas in definitionen av ämnesinnehåll.

Göteborgs universitets ledning har redan formulerat förväntningar på att det pedagogiska arbetet ska utvecklas. Om dessa förväntningar ska infrias är det helt nödvändigt att i grunden förändra ekonomistyrningen för utbildning vid Göteborgs universitet. Under 2016 förs lärarutbildningen in i linjeorganisationen. Ta vara på erfarenheterna från lärarutbildningsnämndens sätt att arbeta med prislappar.



FOTO: MONICA HAVSTRÖM

TOBIAS PETTERSSON
UTBILDNINGSKOORDINATOR VID INSTITUTIONEN FÖR FILOSOFI, LINGVISTIK OCH VETENSKAPSTEORI
TIDIGARE UTBILDNINGSLIEDARE VID LÄRARUTBILDNINGSNÄMNDENS KANSLI



FOTO: JOHAN WINGBORG

Pam Fredman gratulerar den överväldigade pristagaren Ninni Holmqvist.

Ninni Holmqvist får Sixten Heymans pris

- Jag hade precis bestämt mig för att lägga av som författare när jag fick veta att jag fått Sixten Heymans pris! Så nu kommer jag trots allt att fortsätta.

Det förklarade Ninni Holmqvist när hon mottog priset den 26 maj.

VEM SKULLE EN läkare välja att rädda livet på? En kvinna med tre barn, hund och Volvo eller en kvinna som inte har något alls?

- Det var en fråga jag börjat fundera på när jag var runt 45 år gammal, barn- och partnerlös, men med katter, förklarade Ninni Holmqvist när hon besökte Göteborgs universitet i maj. Hon var här för att ta emot den största litterära utmärkelsen i landet efter Nobelpriset, Sixten Heymans pris som i år är på hela 300 000 kronor.

- FUNDERINGARNA ligger till grund för den av mina böcker som jag nog tycker allra mest om, *Enheten*. Den handlar om hur människor som anses umbärliga hamnar på en enhet, som visserligen är väldigt trivsamt, men där de tvingas delta i medicinska experiment och donera organ till de där andra människorna, de som behövs. Huvudpersonen liknar mig med den skillnaden att

hon haft en hund, som hon nu saknar; jag hade aldrig kunnat skriva något så sorgligt om en katt.

Sin debut gjorde Ninni Holmqvist 1995 med novellsamlingen *Kostym*. Året efter började hon på Litterär gestaltning vid Göteborgs universitet.

- DET VAR EN bra utbildning för mig eftersom jag hade så svårt att komma igång igen efter min oväntat uppmärksammade debut och därför mätte ganska dåligt. Jag hade ännu inte förstått att det ingår i yrket att ibland inte kunna skriva. Efter utbildningen gav jag ut ytterligare två novellsamlingar i ganska rask takt.

Sina huvudsakliga inkomster får Ninni Holmqvist dock som översättare, främst från danska men också från engelska.

- Det ideala vore att översätta halva dagen och skriva halva. Tyvärr har översättandet alltmer tagit överhanden eftersom det ju är det jag tjänar pengar på. Därför innebär det här priset, som jag är så glad över att jag fortfarande knappt tror att det är sant, inte så mycket pengar som skrivtid. Jag har helt enkelt fått mitt yrke tillbaka.

EVA LUNDGREN

NY PÅ JOBBET

PATRIK ANDERSSON är ny adjungerad professor i aerosol kemi.

LINDA ARONSSON är ny utbildningsadministratör på institutionen för filosofi, lingvistik och vetenskapsteori.

TOMAS BERGLUND är ny professor i arbetsvetenskap.

ÅSE ELIASON BJURSTRÖM har fått en tillsvidareanställning som dramapedagog på institutionen för sociologi och arbetsvetenskap.

CECILIA BJÖRKEKUND är ny senior professor i allmänmedicin.

SUSANNE BORG är ny utbildningsadministratör på institutionen för filosofi, lingvistik och vetenskapsteori.

CAREY CURTIS är ny gästprofessor i kulturgeografi.

JAN-ERIK DAMBER är ny senior professor i urologi.

LOTTA DELLVE är ny professor i arbetsvetenskap.



MARIANNE DOVEMARK är ny professor i pedagogik.

STAFFAN EDÉN är ny senior professor i fysiologi, särskilt endokrinologi.

ROBERT EGGERTSEN är ny adjungerad professor i allmän medicin.



KRISTIN FALK är ny docent i vårdvetenskap.

DAWN FIELD är utsedd till innehavare av Carl och Thecla Lambergers professur.

MARITA GILLJAM är ny docent i lungsjukdomar.

GREGOR GURON är ny adjungerad professor i medicinska njursjukdomar.

BENGT GUSTAFSSON är ny senior professor i neurofysiologi.

ANNA-MARIA HAMBRE är ny biträdande universitetslektor i skatterätt.



THOMAS HILLMAN är ny docent i pedagogik.

TORSTEN JEMT är ny adjungerad professor i implantatprotetik.

RICHARD JOHANSSON är ny universitetslektor i data science.

PER KARLSSON är ny professor i onkologi.



ANN KULTTI är ny docent i pedagogik.

STINA LARSSON är ny dramapedagog på institutionen för sociologi och arbetsvetenskap.



PIA LUNDQVIST är ny docent i historia.

LOUISE MORLEY och **NEIL SELWYN** har utsetts till innehavare av Waernska professuren.



Professor **ANNE-NELLY PERRET-CLERMONT**, Université de Neuchâtel, Schweiz, har utsetts till 2016 års hedersdoktor vid Utbildningsvetenskapliga fakulteten för sina betydande insatser för fakulteten.

TIINA REKAND är ny gästprofessor i neurologisk rehabilitering med särskild inriktning mot spinalskadevård.

CAREL LE ROUX är ny gästprofessor i metabol medicin.

KRISTIAN SAMUELSSON är ny docent i ortopedi.

MARIA SCHAUFELBERGER är ny adjungerad professor i kardiologi.

JUDITH SENG är ny gästprofessor i design.

SARA STENDAHL, professor i offentlig rätt, är ny ordförande i Stiftelsen Torgny Segerstedts Minne. Hon är också vice ordförande för European Institute for Social Security samt proprefekt vid juridiska institutionen, ledamot av Segerstedtinstitutets arbetsgrupp samt av styrgruperna för Centrum för hälsoekonomi vid Göteborgs universitet, Urban Safety and Societal Security Research Centre samt Centrum för Regional Analys.



JENNY SUNDQVIST är ny ekonomiadministratör på Högskolan för scen och musik.

ROBERT UNWIN är ny gästprofessor i fysiologi.

STELLAN VINTHAGEN, professor i motståndsforskning, har flyttat från institutionen för globala studier till institutionen för sociologi och arbetsvetenskap.



JOSEPH VECCI, som kommer från Australien, är ny postdoktor i nationalekonomi.

LARS WESTBERG är ny docent i farmakologi.

KEVIN J WILLIAMS är ny gästprofessor i medicin, särskilt endokrinologi, diabetes och metabolism.

ULRIKA WOLFF är ny professor i pedagogik.



Göteborgs universitet har från och med 1 maj följande nya styrelseledamöter: **LENA EK** samt **PETER LARSSON**. Lena Ek är styrelseordförande i Södra Skogsägarnas ekonomiska förening, samt Special Representative på Utrikesdepartementet. Hon var miljöminister 2011–2014, EU-parlamentariker 2004–2011, riksdagsledamot 1998–2004. Hon har även varit ordförande för KTH:s styrelse (2009–2011) och ordförande för Centerpartiets kvinnoförbund (1998–2000).



Peter Larsson arbetar sedan 2006 som samhällspolitisk direktör vid Sveriges ingenjörer och är regeringens kontaktperson för att främja företag och företagande på Gotland. 2000–2006 var han förbundsledare för Legitimerade sjukgymnasters riksförbund. Han har också varit landstingsråd, politisk sekreterare i socialdemokratiska partistyrelsen, samt planeringschef i regeringskansliet. Andreas Carlgren lämnar samtidigt styrelsen.

UTMÄRKELSER

Gunnar Almek, universitetslektor vid institutionen för kulturvård, tilldelas Naturvetenskapliga fakultetens pedagogiska pris 2016 bland annat för att ha startat och

utvecklat tre utbildningsprogram i traditionella hantverk i Mariestad. I motiveringen nämns också att Gunnar Almek har en stark tro på vikten av breddad rekrytering till högskolan och att både de praktiska och teoretiska delarna av hantverkskompetenserna har en självklar utvecklingspotential i ett akademiskt sammanhang. Han har också visat stort engagemang i rekrytering och handledning av hantverkare till forskarutbildningen i kulturvård.



Sami Adwan, verksam vid universitetet i Betlehem och universitetet i Hebron, har utsetts till årets gästprofessor till Torgny Segerstedts minne. Han har bland annat arbetat

med frågor som rör demokrati och samexistens mellan grupper i Israel och Palestina. Han är en mycket etablerad forskare med bland annat utvecklade kontakter med universitet i Skandinavien, övriga EU samt med USA, där han varit gästforskare tillika föreläsare. Han knyts till Utbildningsvetenskapliga fakulteten.

Charlotte Björdal, professor vid institutionen för marina vetenskaper, har medverkat i ett EU-projekt som mottagit det prestigefyllda Prize for Cultural Heritage/Europa NOSTRA Award 2016, Europas "Oscar" inom kulturarvsområdet.

Sture Berg, forskare vid institutionen för svenska språket, har av Svenska Akademien tilldelats Margit Pålsons pris som är på 200 000 kronor. Han har arbetat i redaktionen för bland annat *Svensk ordbok utgiven av Svenska Akademien del 1-2*, *Lexins svenska lexikon, fjärde upplagan*, samt *SAOL* fjortonde upplagan.

Paul Blanc, professor vid University of California San Francisco, har utsetts till hedersdoktor vid Sahlgrenska akademien. Bland annat leder han ett flertal stora epidemiologiska studier om hur luftvägarna påverkas av faktorer i miljö och arbetsmiljö.

Hubert Cuyckens, professor i engelsk lingvistik vid universitetet i Leuven, Belgien, har utsetts till hedersdoktor vid Humanistiska fakulteten. Ur motivering: "Han har berikat den språkvetenskapliga forskningen vid Humanistiska fakulteten som innehavare av Carl och Thecla Lambergers gästprofessur under hösten 2015. Särskilt uppskattad var hans doktorandkurs om grammatikaliserings för doktorander i engelska, svenska och afrikanska språk."



Professor **Lars-Göran Malmberg**, juridiska institutionen, har fått ett forskningsanslag på 13,5 miljoner från Myndigheten för samhällsskydd och beredskap. Projektet heter:

Transparent informationshantering och samverkan för ökad säkerhet vid transport av farligt gods.

Andreas Nord, docent i nordiska språk, har tilldelats Erik Wellanders pris för sin nydanande forskning om svensk myndighetspråk och myndighetskommunikation. Andreas Nord har ägnat en stor del av sin forskning åt det som brukar kallas klarspråksidealet, att myndigheternas språk ska vara "vårdat, enkelt och begripligt", som det står i språklagen.

Claes Ohlsson, överläkare och professor vid institutionen för medicin, är en av fem toppforskare som blir Wallenberg Clinical Scholars. Claes Ohlsson har med hjälp av storskaliga metoder för genanalys identifierat genförändringar som ökar risken för benskörhet. I dessa genetiska ledtrådar har han lyckats urskilja proteiner i kroppen som direkt påverkar risken för benbrott.



Bo Rothstein, professor i statsvetenskap, får förlängt anslag från Stiftelsen Wallenberg Scholar. Anslaget, som är på 3 miljoner kronor per år i 5 år, ska gå till att bygga ut och stärka

Quality of Government-institutet men också till att skapa en parallell verksamhet vid University of Oxford där Bo Rothstein för närvarande är verksam.



Aksel Sundström, forskare vid statsvetenskapliga institutionen, tilldelas 2016 års stipendium till Eva Selin Lindgrens minne. Stipendiet har delats ut sedan 2013 och går

varannat år till miljövetenskaplig forskning, där Aksel Sundström är aktiv, och varannat år till cancerforskning. Hans avhandling från 2015, *Corruption in governance of the commons: Consequences and reform challenges*, berör ett mycket stort miljöproblem: hur kvaliteten på samhällsrelaterade institutioner påverkar överutnyttjandet av de fiskeresurser som är nödvändiga för en stor andel av befolkningen i låginkomstländer.

Michael Winder, doktor i medicin med inriktning mot farmakologi och lärare vid apotekarprogrammet, har tilldelats Pedalen 2016. Pedalen är Sahlgrenska akade-

mins studentkårs pedagogiska pris som sedan 1984 årligen delas ut till en eller flera lärare som på ett förtjänstfullt sätt förmedlat kunskap och engagemang till studenterna.



Ida Östenberg, docent i antikens kultur och samhällsliv, har av Svenska Akademien tilldelats Johan Lundblads pris. Hon får priset för ett "förtjänstfullt och av god stil konstpräglat arbete inom äldre historia eller klassisk filologi". Priset är på 80 000 kronor.

Naturvetenskapliga fakulteten har utsett två hedersdoktorer: **Roger Butlin**, professor vid University of Sheffield, en världsledande forskare inom evolutionsbiologi samt ordförande för European Society for Evolutionary Biology. Han är även huvudredaktör för den ansedda evolutionsve-

tenskapliga tidskriften *Heredity*. **Nancy Odegaard**, konservator och pedagog vid Drachman Institute, University of Arizona, känd för sitt engagemang för ursprungsbefolkningar, samt huvudförfattare till uppslagsboken *Materials Analysis in Art and Archaeology* (2005).

NYA BÖCKER



Religionsprofessor **Henrik Bogdan** är redaktör för en ny bok, *Western Esotericism in Scandinavia*, som kartlägger den västerländska esoterismen i Skandinavien. Det är det

första encyklopediska verket över västerländsk esoterism i Skandinavien och täcker tidsperioden från ungefär 1500-talet fram till idag.

EVENEMANG



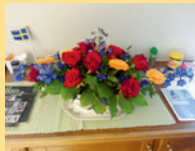
HSM samarbetar med internationella dans- och teaterfestivalen

Högskolan för scen och musik firar både 100 och 75 år, bland annat genom ett unikt samarbete med den internationella Dans- och teaterfestivalen i Göteborg. I dialog med festivalen står HSM för programmet till festvalskonferensen samt för två andra samtalsforum: *Artists talks* samt *Festival critics*. Catharina Bergil är curator tillsammans med en arbetsgrupp på högskolan. HSM är även värd för ett av de internationella gästspelen under festivalen.

Månadens akademiska uttryck

Könat blomsterspråk

Blommor säger mer än tusen ord, brukar floristerna hävda, sannolikt i sin iver att kränga mera blommor till oss. Enligt en av de florister som levererar blommor till universitetet ska buketten bland annat kommunicera vilket kön blomstermottagaren har. De frågar nämligen regelmässigt om blommorna är till en man eller en kvinna, om en institution till exempel beställer blommor till en disputand. Du kan testa om du själv talar blomsterspråk genom att se om du enkelt kan avgöra vilka av disputationsbuketterna nedan som säger



Kristian



Judy

man respektive kvinna. Hur de skulle ta sig an en disputand med mer flytande könsidentitet är en öppen fråga.

Kollokvium

Rätt och slätt ett mer fancy ord för samtal. Fast ett vansinnigt bildat samtal förstås, vilket vi signalerar genom att föredra den latinska beteckningen. Allt blir ju lite snoffsigare på latin, och vi på universitetet vill ju inte gärna ge intrycket av att vårt jobb egentligen mest handlar om att sitta och snacka.



Ylva Byrman, doktorand i nordiska språk vid institutionen för svenska språket, medverkar regelbundet i radioprogrammet *Språket i P1*.

Vinn biobiljetter!

Läs tidningen och var med och tävla. Bland alla som svarar rätt drar vi tre vinnare som får ett presentkort på två biobiljetter vardera. Lycka till!

1. Vilket bolag har köpt Studenternas hus?
2. Vad heter de personer som tilldelats årets administrativa pris?
3. Varifrån kommer Maddie Leach?
4. Hur många procent av professorerna vid Naturvetenskapliga fakulteten har doktorerat vid ett utländskt lärosäte?
5. Vad heter Anders Omstedts nya bok om analytiskt tänkande och intuition?

Eventuell vinstskatt betalas av vinnaren.

Förra numrets vinnare av biobiljetter är:

Pirjo Ledesund, personalhandläggare, institutionen för socialt arbete
Ellinor Pettersson, forskningsingenjör, institutionen för kemi och molekylärbioologi
Linda Sundberg, bibliotekarie, Samhällsvetenskapliga biblioteket

De rätta svaren från förra numret är:

1. Den kollegiala, den byråkratiska samt management.
2. I sin linda.
3. Sanaz Shamsipour Azbari.
4. Puerto Williams i Chile.
5. Lådorna som innehöll de olika typerna var placerade så i engelska tryckerier, de stora (versalerna) ovanför de små (gemenerna).

GU Journalen gratulerar vinnarna!

Skicka ditt svar till GU Journalen, gu-journalen@gu.se. Ange var du arbetar och din postadress så att vi kan skicka biobiljetterna om du vinner. Vi publicerar även vinnarna i nästa nummer.



Arg man kämpade för tryckfrihet



Han var ung, arg och så bråkig att Linné uppkallade en brännässla efter honom. Han fick aldrig den anställning vid Uppsala universitet han hade hoppats på, hans mest kända arbete beslagtogs och han trakasserades till den grad att han till slut lämnade landet.

– Tyvärr är Peter Forsskål inte så känd. Men det är till stor del på grund av honom som vi nu kan fira att tryckfrihetsförordningen fyller 250 år, förklarar Ulla Carlsson, professor vid JMG.

PETER FORSSKÅL föddes 1732 i Helsingfors men familjen flyttade ganska snart till en gård utanför Uppsala.

– Han skrevs in vid universitetet redan som tioåring vilket inte var så ovanligt på den tiden; en tredjedel av studenterna i Uppsala var under 15 år, förklarar Ulla Carlsson, Unesco-professor i yttrandefrihet och internationell mediepolitik. Hon har intresserat sig för Peter Forsskål ända sedan en kollega berättade för henne om denne banbrytare inom mänskliga rättigheter. Sedan dess har hon tagit sin utgångspunkt i hans filosofi vid en rad föreläsningar om yttrandefrihet och medier, senast den 3 maj vid firandet av den internationella pressfrihetsdagen i Helsingfors.

– Peter Forsskål var botaniker, filosof,

teolog och orientalist; det låter märkvärdigt men på 1700-talet var sådant fortfarande möjligt. Han talade tyska, arabiska samt hebreiska men skrev på latin, som alla lärda män. Förutom i Uppsala studerade han även i Göttingen där han lade fram avhandlingen *Tvivel rörande den nyare filosofiens principer*. Men sin mest kända skrift, *Tankar om borgerliga friheten*, från 1759, skrev han även på svenska. Och det var farligt på den tiden. Läskunnigheten var nämligen ovanligt hög i Sverige vilket innebar att nästan vem som helst kunde ta del av hans revolutionerande tankar. På något sätt lyckades han få skriften tryckt, visserligen i censurerad version, och nästan genast blev den förbjuden. Då hade dock större delen av de 500 exemplaren hunnit spridas och endast 79 skrifter togs i beslag.

VAD VAR DET då för samhällsomstörtande tankar Peter Forsskål förde fram? Bland annat ansåg han att en vis regering hellre låter menigheten ”yttra sitt missnöje med pennor än med andra gewär” samt att det är en viktig rättighet att få bidra till det allmännas väl. Men för att göra det ”så måste samhällets tillstånd blifwa bekant för hwar och en, och hwar en fritt der om få yttra sina tankar”.

– Det handlade om yttrandefrihet men

PETER FORSSKÅL

Peter Forsskål, 1732-1762, var en finlands-svensk naturforskare, orientalist och filosof, samt en av den svenska liberalismens främsta föregångare. En censurerad version av hans mest kända verk, *Tankar om borgerliga friheten*, finns utgiven av Atlantis förlag. Texten är både på svenska och engelska.



också om offentlighetsprincipen, alltså om medborgarnas rätt att ta del av exempelvis protokoll från riksråd och riksdag, förklarar Ulla Carlsson. Och allt detta i en tid då Sverige var ett privilegiesamhälle där yttrandefrihet egentligen inte alls existerade.

Peter Forsskål utsattes för trakasserier och lämnade landet. Han begav sig ut på en dansk forskningsresa till Arabiska halvön där han dog i malaria, endast 31 år gammal.

TRE ÅR SENARE, den 2 december 1766, lyckades den österbottniske prästen Anders Chydenius driva igenom världens första tryckfrihetsförordning. Och i och med den nya lagen inleddes en kort period av en mängd nya dagliga tidningar, skrifter och en ovanligt livlig politisk debatt.

– Så kom bakslaget med Gustav III:s statskuyp 1772. Men Peter Forsskåls och Anders Chydenius arbeten levde vidare och 1809 trädde tryckfrihetsförordningen åter i kraft. Att läsa Forsskåls tankar om den borgerliga friheten är ett fruktbart avstamp för att förstå vår historia och hur långt vi har kommit med yttrandefrihet och mänskliga rättigheter. Samtidigt är det viktigt att inte använda historiska spår för att skapa myter om nutiden, fortsätter Ulla Carlsson.

Peter Forsskål är en person det är lätt att bli betagen i.

– Han formulerade tankar som ingen satt på pränt tidigare, han tyckte att det var viktigt att uttrycka sig enkelt och på folkets eget språk och han insåg att rätten att kunna uttrycka sina åsikter var en förutsättning för en mängd andra friheter. Men han uppfattades också som besvärlig. Så det var väl därför som Linné uppkallade det envisa ogräset *forsskaolea* efter honom.



Ulla Carlsson

FOTO: JOHAN WINGBORG

TEXT: EVA LUNDGREN